

Vinna eller försvinna

En studie om bibliotekets behov av samarbetspartner för att få ett
pålitligare och mångsidigare biblioteksbestånd i framtiden

Pro gradu -avhandling i
informationsvetenskap

Åbo Akademi

18.05.2020

Henrik Lenck

Handledare: Gunilla Widén och
Kristina Eriksson-Backa

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR SAMHÄLLSVETENSKAPER OCH
EKONOMI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Informationsvetenskap	
Författare: Henrik Lenck	
<p>Arbetets titel:</p> <p>Vinna eller försvinna - En studie om bibliotekets behov av samarbetspartner för att få ett pålitligare och mångsidigare biblioteksbestånd i framtiden</p>	
Handledare: Gunilla Widén	Handledare: Kristina Eriksson-Backa
<p>Denna pro gradu -avhandling studerar de allmänna bibliotekens behov av olika samarbetspartner i framtiden. Bibliotekets behov att utvecklas, liksom partnerskap och marknadsföring diskuteras allmänt. Tanken var att lyfta fram förståelse av att biblioteket behöver förändra sin verksamhetstanke från grunden för att kunna överleva tidens behov och krav.</p> <p>I avhandlingen kartlades processerna för hur bibliotekets boksamlingar uppkommer, hur de utvecklas och förvaras. I dagens biblioteksvärld är det en eller enstaka bibliotekspersoner som sköter samlingen. För det mesta är det en eller några enstaka som anskaffar materialet, däremot kan det vara fler som har hand om samlingens gallring.</p> <p>Vi vet att dagens facklitteratursamling har valts av bibliotekspersonalen. Men processen med samlingarna är att det som anskaffas brukar inte bli avskrivet på långa tider. Frågan som gäller facklitteratursamlingen bör vara om den är tillräckligt pålitlig och aktuell. Bibliotekspersonalen har genom tiderna haft en bra yrkesutbildning som stöd för sitt arbete med bibliotekssamlingarna. Trots detta är frågan om bibliotekspersonalen är tillräckligt insatt i anskaffning av facklitteratur eller om man behöver externa samarbetspartner för att nå den nivå av trovärdighet som samlingen borde ha?</p> <p>Dessa frågor besvaras i pro gradu -avhandlingen dels genom litteratur om samarbete mellan olika organisationer, dels genom litteratur om marknadsföring och dels genom en enkätförfrågan som gjordes via sociala medier, bland annat Instagram. De starkaste resultaten som enkätförfrågan visar berättar entydigt att respondenterna anser att</p>	

samarbete skulle höja höja kvaliteten på biblioteksbeståndet på samma gång som de anser att kvaliteten är pålitlig.	
Nyckelord: Samarbete Bibliotek Biblioteksbestånd Yrkesutbildning Facklitteratur Bibliotekspersonal	
Datum: 18.5.2020	Sidoantal: 64

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Introduktion	5
1.1 Forskningsområde	6
1.2 Mål och forskningsfrågor	9
1.3 Avgränsning	11
1.4 Avhandlingens struktur	11
2 Tidigare forskning	12
2.1 Biblioteksbestånd	12
2.1.1 Definition av begreppet	12
2.1.2 Anskaffning och avskrivning	14
2.2 Förslag över biblioteksbeståndsarbetet	15
2.3 Partnerskap	17
2.4 Finansiering	18
2.5 Marknadsföring	21
2.5.1 Marknadsföring även för bibliotek	21
2.5.2 Välplanerad marknadsföring	22
2.6 Ledarskap till förändring	24
3 Metodval	27
4 Resultatredovisning	30
4.1 Presentation av studieobjekt	30
4.2.1 Bakgrundsvariabler	30
4.2.2 Bibliotekets betydelse	30
4.2.3 Bibliotekskunskap, samarbete och förändring	31
5 Analys och tolkning av resultat	36
5.1 Bakgrundsfakta över biblioteksbeståndet	36
5.2 Bibliotekets betydelse	37
5.3 Bibliotekets samlingar	39
5.4 Samarbete	41
5.5 Bibliotekets uppgift	42
5.6 Sammanfattning av analysen	45
6. Återspeglning av resultat i tidigare forskning	47
6.1 Forskningsfrågor med svar	47
6.2 Pålitlighet	51
6.3 Diskussion	51

7 Framtidsforskning	53
8 Referenser	54
9 Bilagor	58

1 Introduktion

Man kan lugnt hålla med om att biblioteksväsendet har redan under en längre tid varit utsatt för förändring. (Palmgren, 2014) Biblioteken har inte varit sig lika sedan 1990-talets början. På 1980-1990 -talet när samhället i Finland gick in i ekonomiskt dystrare tider, krävdes det en förändring i bibliotekens tjänsteutbud. Både för samhället och för biblioteken krävdes det en förändring för att bidra till att upprätthålla välfärdssamhället. (Vestman, 2019) Som exempel kan nämnas att när bankväsendet drog in filialer, så ledde det till att bankkunderna kom till biblioteken för att få hjälp med sina räkningar.

För samhället betydde detta enormt mycket nytänkande för att överleva. Det kan sägas att denna förändring totalt ändrade på biblioteksvärldens tankegång om verksamheten. Visserligen förändrade datorernas ankomst redan mycket, men det var enbart ett verktyg för att kunna utföra arbetet på ett effektivare sätt. I och med det måste samhällets invånare på ett bredare sätt få kunskap och information om samhällets nya utmaningar, automatiseringar och kunnande om nya material och olika tjänster. (Vestman, 2019)

Suvi Widgrén berättar i sin artikel om att eftersom världen ändras, så tvingar det oss i de traditionella yrkena att förnya oss helt och hållet. Ingen klarar sig utan att förnya sig i dessa dagar. (Widgrén, 2019) Detta gäller även biblioteken. Precis som det i Suvi Widgréns artikel kommer fram att den digitala världen har skapat en stor förändring i vår värld, så konstateras det även i boken *Suomen yleisten kirjastojen historia* att det digitala har eller kommer att ändra på biblioteksvärlden och hur man tänker på dess verksamhet. (Mäkinen et al., 2009, s. 13-16)

Biblioteken har med andra ord förändrats från att vara ett ställe dit användarna i huvudsak kom för att utnyttja bibliotekets samlingar, till att ha blivit ett behovscenter. Behovet av hjälp är naturligt. 90-talets förändringar var snabba och efter 2000 har inte förändringarna blivit färre. Ett bra exempel av hur tiderna förändrats ger Grundvall när hon säger att det är svårt att idag hitta den klassiska bibliotekarien som enbart skulle låna ut, returnera och stämpla böcker. (Grundvall, 2019)

De gamla kraven finns också kvar gällande bibliotekssamlingar, stöd för att utveckla läsintresse samt evenemang. (Bibliotekslag 4.12.1998/904, 1998) Bibliotekens ansvarområden definieras i lagen om allmänna biblioteket (29.12.2016/1492).

Ansvarsområden som hör till biblioteken är till exempel nybörjarkunskap om datorer, internet och om de viktigaste programmen, informationssökning, sociala medier, att behandla och spara digitala fotografier, att läsa e-böcker och andra elektroniska medier, att använda surfplattor och smarttelefoner, att använda bibliotekets nättjänster och att sköta ärenden på nätet på ett allmänt plan. (Helmet.fi). Detta är exempel enbart på de digitala tjänsterna och e-tjänsterna som biblioteken skall erbjuda.

Idag klarar inte biblioteken mera ensamma att erbjuda allt. Bibliotekens och andra organisationers samarbete har blivit en nödvändighet. På samma gång som tjänsterna och utbudet blir mångsidiga och rikliga, så får biblioteken ett stort ansvar för att se till att det som de erbjuder sina kunder har bra kvalitet. Här behövs bra utbildning, god erfarenhet av att hitta nya tjänster enligt samhällets behov samt rätt typ av samarbetspartner. (Vestman, 2019)

Här uppstår en viktig fråga och diskussion om kvaliteten och den juridiska hållbarheten i anslutning till bibliotekets facklitteratursamling. När det gäller uppbyggnad av bibliotekens samlingar, kunde samarbete med utomstående organisationer utökas, något som för tillfället inte existerar i någon större utsträckning (förutom möjligtvis donationer och liknande). Det här är en svaghet som borde åtgärdas.

1.1 Forskningsområde

Denna pro gradu -avhandling kommer att behandla biblioteken och ett eventuellt samarbete med olika organisationer. Ämnet är en vidare tankeutveckling från mitt kandidatarbete, *Boka en bibliotekarie- en studie om tjänstens existens i Svenskfinland* (Lenck, 2012). En slutsats som jag kom till i mitt arbete var att biblioteken i dag inte klarar sig utan ordentlig marknadsföring Wadenheim (2012) påpekar i sin avhandling *Marknadsföring av folkbibliotek i teori och praktik* att det är synd att större bibliotek inte alltid marknadsför sina tjänster, så att de behövande skulle få kunskapen över tjänsternas existerande. (Wadenheim, 2012) Tidigare forskning om marknadsföring

visar tydligt att man tänker olika när det gäller marknadsföring av icke-vinstdrivande organisationer och vinstdrivande företag. Biblioteken är i sig kända, men som det redan konstaterats så dör tjänsterna ut även om de alla skulle vara bra och nödvändiga, ifall de inte marknadsförs. Gonta och Klintholm och Lidström påpekade i sina arbeten gällande bibliotekstjänsten ”boka en bibliotekarie” att ett av de väsentliga problemen med tjänsten var att många kunder helt enkelt inte visste om den. (Gonta, 2006, Klintholm & Lidström, 2007). Om biblioteksanvändarna inte känner till tjänsten har man med andra ord inte marknadsfört den tillräckligt. Det kan bara konstateras att den logiska konsekvensen av att kunderna inte har kännedom om tjänsten leder till att bra tjänster dör ut då ingen hittar den.

I dagens läge finns det mycket olika tjänster för kunderna att välja mellan. Biblioteken klarar sig inte längre med det som en gång i tiden sågs som dess grunduppgifter, dvs. utlåning av böcker. Personalen behöver hela tiden utveckla sina egna kunskaper och hur de förhåller sig till den egna samlingen och världen runt omkring dem samt dess utveckling. (Palmgren, 2014) Ju mera man studerar samhället och omvärlden, desto klarare blir de att det är oerhört stor tävlan om hur man ska nå kunderna. Det räcker inte med att informera om tjänsternas existens och verksamhet samt dela ut några reklamblad, inte heller att ordna bokprat. Biblioteksvärlden har dock redan kommit igång med försök till samarbete med andra, när det gäller t.ex. att välja material. Redan år 2016 prövade biblioteken i Helsingfors, en del av Helmet-biblioteken, på samarbete med bibliotekskunderna då det gällde val av musiknoter. Biblioteket erbjöd sina kunder att ta del av de urvalslistor de hade och som hade gjorts i samarbete med BTJ Finland Oy. De val som fått mest förslag skulle sedan anskaffas. (Helmet.fi, 2016)

Ett annat bra exempel är att man har provat med att direkt fråga olika språkgrupper vilken litteratur de önskar sig. På det sättet kan biblioteket betjäna vissa målgrupper utan att de nödvändigtvis själva behöver kunna ett visst språk.

Dessutom har det inom biblioteksväsendet blivit modernt att tänka på servicedesign, vilket i framtiden kommer att ge biblioteken ett helt nytt utseende. Service design, eller *tjänstedesign* kan sägas att handlar om att utveckla tjänster utifrån mänskliga behov. Man ska nå den maximala kundupplevelsen. När man hittar förståelsen för kunderna behov och låter det vägleda hur en tjänst ska utformas kan man skapa konkurrenskraftiga och användbara tjänster enklare. (Daresay, 2020)

Henri Linnanketo påpekar i sin undersökning att biblioteken är likadan i sina tjänster som andra verksamheter. Detta betyder alltså att bibliotekens utvecklingsarbete ska vara kontinuerligt och bestämt. Serviceprocesser och servicedesign måste alltså optimeras för den nuvarande och framtida driftsmiljön och detta har redan använts i många bibliotek. Som exempel på detta nämner Henri Linnanketo tre bibliotek där detta har gjorts, Helsingfors universitetsbibliotek, Helsingfors stadsbibliotek och Uleåborgs stadsbibliotek. (Linnanketo, 2015)

När man ser på bibliotekets förändring genom tiden, kan det konstateras att fastän biblioteksutbildningen ger god grundkunskap inför biblioteksyrket, borde det utökas vidare med vissa delar. I en rapport av Grundvall, *Det breda uppdraget Utbildning, rekrytering och arbete för allmänna bibliotek på svenska i Finland*, kommer det fram att man borde planera för en framtida utbildning med tanke på bibliotek, så att utbildningen skulle innefatta mera samspel över fakultetsgränserna i kursutbuden. Grundvall påpekar också att kontakter mellan utbildningen och själva biblioteken bör vara i stark interaktion med varandra. (Grundvall, 2019) Ett nytt tänkande, ett nytt innehåll och kontinuerlig uppdatering bör ingå. Dagens biblioteksutbildning har i för sig kurser där hänsyn tas till biblioteksanvändarna (Åbo Akademi, 2020) samt studerar vad biblioteksanvändarna behöver och vill ha.

Problemet med detta är att användarna inte alltid vet vad de vill ha eller kunde få. Om Henry Ford hade frågat någon gång i tiden – hur man ska utveckla ett fordon, skulle han aldrig hittat på bilen. Användarnas svar skulle antagligen varit – att skaffa en snabbare häst. Med Widgréns tankegång kunde man tänka att, då det gäller biblioteksutbildningen och kurserna inom utbildningen, borde det läras ut hur man kontinuerligt söker efter nya samarbetspartner för att utveckla både bibliotek och samhälle. Detta skulle leda till en ny organisatorisk livsfilosofi om att biblioteksvärlden inte är en separat del av samhället, utan att den utvecklas i samma takt om hela samhället. (Widgrén, 2019)

Fastän samarbete mellan bibliotek och andra organisationer inte direkt är fråga om vinning i ekonomiskt syfte, så leder det indirekt förstås till en ökad grad av användning av tjänster. Om varje organisation inte behöver göra allt själv, borde det märkas i

företagens ekonomi. Tänk bara på gemensam marknadsföring, detta måste synas som direkt vinst i kostnaderna då man klarar sig med gemensamma dvs. färre reklamblad.

1.2 Mål och forskningsfrågor

Syftet med denna pro gradu -avhandling är att studera bibliotekens arbete med facklitteratursamlingarna och hur det kunde utvecklas så att expertis i samhället bättre kunde utnyttjas. Facklitteratur samlingen är den delen av biblioteksbeståndet som kräver mycket kunskap och erfarenhet av de som sköter det. Den ska vara tidsenlig och korrekt. Därför kunde det vara bra att ha hjälp av utomstående för uppbyggande av samlingen.

Man kunde tänka sig samarbete mellan kommersiella och ideella instanser och bibliotek. En intressant tanke är hur bibliotekets bokbestånd och materialanskaffning kunde se ut genom ett sådant samarbete. Som en gemensam vinst av det hela kunde man tänka sig en gemensam marknadsföring för samarbetsparterna.

Det har gjorts olika undersökningar om marknadsföring på bibliotek. En ganska intressant sådan som kan nämnas är *Att blogga biblioteket, En kvalitativ studie om marknadsföring av folkbibliotek via bloggar*, som är skriven av Boberg och Ragnestam, redan 2008. (Boberg & Ragnestam, 2008) Men mycket lite, om något alls, har forskats kring hur bibliotekets kunder ser på bibliotekets marknadsföring.

Man kan fråga sig om bibliotekariernas kunskap om kundernas behov är detsamma som kundernas verkliga behov. Är det verkligen så och är den utbildade personalens kunskap ett kriterium för god kvalitet för det som biblioteket vill erbjuda sina kunder? Är personalen "en gång utbildad, alltid kunnig" förmögen att hållas på informationens topp för resten av sin karriär?

För att få ett underlag för att utveckla samarbete med marknadsföring inom biblioteksbranschen, bör vi förstå hur biblioteket har fungerat tidigare och hur det fungerar idag.

Målet är att ha en förståelse av problematiken med bibliotekets syn på att klara sig på egen hand i samhället. Detta kommer att behövas för att kunna besvara min forskningsfråga. Ytterligen en aspekt att hålla i minnet är att de offentliga biblioteken finansieras av kommunerna. Genom samarbete med utomstående kunde man utvidga de nuvarande tjänsterna och skapa nya former av tjänster, genom t.ex. reklam och information på ett kostnadseffektivt sätt.

Forskningsfråga:

Hur kunde biblioteken samarbeta med utomstående samarbetspartner för att utveckla facklitteratursamlingarna mer effektivt?

Stödfrågor till huvudfrågan:

Hur ser medborgarna och olika instanser på idén med ett nytt sätt i att välja biblioteksmaterial?

Hur ser medborgarna och olika instanser på förändringen i bibliotekets samling med det nya sättet att välja biblioteksmaterial?

Relevanta källor:

De relevanta källorna för att besvara mina forskningsfrågor är min tidigare studie om tjänsten *Boka en bibliotekarie*, och andra studier om beståndsutveckling, samarbete, ledning och marknadsföring inom biblioteksvärlden. Det betyder att en stor del av källorna är forskningsarbeten som finns på nätet. Information och kunskap om samarbete och ledarskap baserar sig till större delen på böcker.

Med en enkät som gjordes för denna studie försöker jag få reda på vad vanliga medborgare, biblioteksanvändare och potentiella samarbetsorganisationer har för syn på beståndsutveckling i samarbete med utomstående personer eller organisationer.

Fastän denna pro gradu -avhandling huvudsak handlar om samarbete mellan bibliotek och andra samarbetsorganisationer, är det oerhört viktigt att ta upp även marknadsföring och ledarskap. Utan ledningens förståelse och godkännande lyckas inte en organisation möta förändringsutmaningar i rätt tid. Marknadsföringen är en viktig del i helheten.

Man bör förstå dess vikt för att satsa de resurser som marknadsföringen behöver för att vara effektiv. I samarbetssituationer får marknadsföringen en helt annan dimension än man är van vid och kunderna nås enklare.

1.3 Avgränsning

Det finns ingen direkt tidigare forskning om detta forskningsproblem eftersom det här handlar om en ny form av samarbete som ännu inte existerar. Grundtanken i behovet av samarbete och dess relevans finns det däremot mycket forskning och litteratur om.

Marknadsföring av bibliotekets verksamhet har studerats en hel del, något jag också kommer att utnyttja. För att få fram en helhetsbild av förslaget till nya sätt att utveckla bibliotekssamlingarna, behövs förståelse av partnerskap mellan företag. För att åstadkomma en helhetslösning, måste också ledarskapet i organisationerna tas upp.

Det som utelämnats är marknadsföring som ska leda till direkt ekonomisk vinst.

1.4 Avhandlingens struktur

Avhandlingen är uppdelad i två delar, en teoridel och en undersökningsdel. Teoridelen inleds med problemformulering där jag beskriver dagens problematik i biblioteken där det gäller biblioteksbeståndet. För att förstå förändringsbehovet för bokbeståndsarbetet, kommer jag att förklara hur det ser ut idag.

Efter en kort översikt över hur arbetet med bokbeståndet ser ut idag lägger jag fram ett förslag till hur facklitteraturens bokbestånd kunde utvecklas till en mer pålitlig samling. Eftersom förslaget om den mer pålitliga samlingen enligt mig skulle leda till både samarbete med andra och en förbättrad marknadsföring, kommer jag att ta upp vad partnerskap och marknadsföring betyder. Jag tar också upp hur ledarskap fungerar i de olika typerna av organisationer. Fungerande ledarskap behövs för att en sådan idé ska kunna fungera. Teoridelen avslutas med information om metodvalet för den empiriska undersökningen. I den empiriska delen av avhandlingen presenteras själva undersökningen med analys, som utförts med hjälp av en enkät. Enkätresultaten presenteras varefter resultaten analyseras. Avhandlingen avslutas med diskussion och förslag till vidare forskning

2 Tidigare forskning

I detta kapitel definieras centrala begrepp, särskilt vad biblioteksbestånd betyder samt hur denna verksamhet förstås i denna avhandling. Jag förklarar närmare hur biblioteksbeståndsarbetet går till. Efter detta presenteras möjligheten att vidareutveckla beståndsarbetet genom att inkludera samarbete med andra aktörer i samhället och därefter kommer partnerskap, marknadsföring och ledarskap att tas upp, presenteras och diskuteras.

2.1 Biblioteksbestånd

I detta kapitel skriver jag om biblioteksbeståndet, vad det är. Hit hör anskaffning och avskrivning av beståndet. Jag kommer att ge ett förslag till biblioteksbeståndsarbete. Kapitlet fortsätter med förklaring om partnerskap, som en grund till tanken om samarbete. För att få en helhet över den ekonomiska sidan kommer det att förklaras bibliotekets finansiering till vilken jag har tillsatt sponsorer, donationer och bidrag (vilka kan vara bra att känna till) samt marknadsföring. Kapitlet slutar med en av de grundläggande faktorerna för förändring, ledarskap.

2.1.1 Definition av begreppet

Med bestånd menas i denna avhandling bibliotekssamling. Beståndets mål är att erbjuda kunderna ett levande, mångsidigt och aktuellt bestånd. Beståndet ska ge information för studier, arbete och vardag samt främja upplevelser och förströelse för fritiden. (Porsse-bibliotekens beståndspolitik, 2013)

Rönnqvist förklarar att biblioteksbestånd kan definieras på många sätt, men allmänt kan sägas att det är en samling av något slags material som ett bibliotek äger. Om det är frågan om offentliga biblioteksbestånd betyder det ofta att allt materialet är tillgängligt för kunder, både det tryckta och det digitala. Ett biblioteksbestånd består av material som någon först måste välja. Valet av material är huvudfunktionen för utveckling av samlingen. Till detta behövs en kombination av kunskap, erfarenhet och intuition. Urval av material påverkas på varje bibliotek i allmänhet av olika externa faktorer, såsom

ramorganisationen, arbetsgemenskapen och samarbetet mellan biblioteken. (Rönnqvist, 2014)

Det är inte bara genom val av nytt material som man bygger upp beståndet. Avskrivningarna har också stor betydelse för helheten. Utrymmena på biblioteken är begränsade och för att få nytt material att rymmas måste avskrivningar ske. Det är ändå inte enbart utrymmesbrist som kräver avskrivning. Materialet i samlingarna är lättare att använda när de bara innehåller uppdaterade, relevanta verk som användare behöver vid en viss tidpunkt. Detta höjer dessutom användningsgraden för samlingen och ger bättre valuta för pengarna. Nytt material kommer bättre fram när det oväsentliga har avskrivits. Som kriterier för avskrivningar används ålder, användningsgrad, språk, tillstånd, sällsynthet eller historisk betydelse. Utöver detta ska man ta hänsyn till om materialet finns tillgängligt på andra bibliotek eller bokhandel i området och om det är möjligt eller värt att reparera. Däremot finns det en del som anser att kriterierna för avskrivning uppfylls när det inte längre finns ett behov hos användarna eller när det inte längre passar bibliotekets uppdrag. Det kan konstateras att det skulle vara bra om inköpen och avskrivningen av materialen skulle gå i samma takt och mängder. (Rönnqvist, 2014)

Holm skriver i *Medieutveckling och beståndsförnyelse en praktisk handledning för folkbibliotek Götabiblioteken som exempel* att den digitala medieutvecklingen väcker en rad nya frågeställningar kring medieplanering på folkbibliotek. Det blir relevant för bibliotekens personal när man funderar hur det lokala bibliotekets beståndsuppbyggnad förhåller sig till det regionala mediebeståndet när mediebeståndet i en region bygger på ett samutnyttjande för att erbjuda invånarna i regionen/länet en likvärdig tillgång till information och medier. För att det ska lyckas med biblioteksbeståndsuppbyggnad och planering, behövs en egen lokal medieplan som ingår i en regional, nationell och internationell kontext. (Holm, 2017)

Söderlind anser att när man planerar för att få samarbetet att fungera, när det gäller mediestrategiskt arbete, måste de deltagande biblioteken skapa överensstämmelser med ett ramverk av regler och rutiner. Efter det kan strategier dras upp som berör diskussioner om exempelvis kvalitet och urval. (Söderlind, 2014) Ofta står det i reglerna och överenskommelserna att mediebeståndet ska stödja demokrati, yttrandefrihet och

informationsfrihet samt även att bibliotekets verksamhet grundar sig på demokratiska värderingar. (Söderlind, 2014)

2.1.2 Anskaffning och avskrivning

I detta avsnitt tar jag allmänt upp hur anskaffning och avskrivning sköts av biblioteken. Det är viktigt att veta hur beståndet i allmänhet sköts för att förstå forskningens målsättning och forskningsfråga, då det handlar om facklitteraturbeståndets bearbetning och förändring.

I mina definitioner refererar jag ofta till den gamla beståndspolitiken för Porsse-biblioteken på grund av att den har varit i kraft efter 2013, med andra ord ganska ny och den är bra formulerad. Till Porsse biblioteken hörde:

Borgå stadsbibliotek - Nylands landskapsbibliotek
Kommunbiblioteken i Askola, Borgnäs och Sibbo
Borgå yrkesinstitut (Amisto)

Nuförtiden hör dessa allmänna bibliotek till Helle-biblioteken, vilket är ett betydligt större biblioteksnätverk. Till Helle-biblioteken hör nu biblioteken i Borgå, Sibbo, Borgnäs, Askola, Lovisa, Lappträsk, Mörskom, Pukkila, Hangö, Ingå, Raseborg och Sjundeå. (Borgå stad, 2020)

Anskaffning och avskrivning av biblioteksmaterial

Alla bibliotek har egna regler och intressen, som de följer vid anskaffning och avskrivning av biblioteksmaterialen. (Undervisnings- och kulturministeriet, 2011)
Principerna för anskaffning och avskrivning är relativt likadana vid alla allmänna bibliotek i landet p.g.a. bibliotekslagen och de officiella rekommendationerna.

Anskaffning och avskrivning är sammanhängande processer som är i symbios med varandra och tillsammans bygger bibliotekets bestånd. Det finns officiella rekommendationer för hur mycket som borde avskrivas per år. Det rekommenderas att 8

% av biblioteksbeståndet avskrivs per år. (Undervisnings-och kulturministeriet, 2010-2020)

Biblioteksstatistik om anskaffning och avskrivning

Alltid så uppfylls inte de rekommenderade avskrivnings mängder. Om vi tittar som exempel på siffrorna för avskrivna och anskaffade materialen från år 2018. För Esbo var antal inköp 80859, Tammerfors 64265, Vanda 49547 och Åbo 59286. Avskrivningar var För Esbo 88254, Tammerfors 103336, Vanda 48228 och Åbo 81231.

(Biblioteken.fi, 2020)

Anskaffning och konkurrensutsättning av biblioteksmaterial

Urvalsprinciperna för biblioteksmaterialet får inte utgå från politiska, moraliska, religiösa eller personliga preferenser. (Porsse-bibliotekens beståndspolitik, 2013, Kvalitetsrekommendation för de allmänna biblioteken, 2011)

Biblioteksmaterialet konkurrensutsätts regelbundet. De olika biblioteksmaterialen konkurrensutsätts via olika kanaler antingen enligt vissa rättigheter, t.ex. dvd, eller utbud och pris. Den ändamålsenligaste eller förmånligaste kanalen väljs för en viss period och sedan konkurrensutsätts det igen. (Porsse-bibliotekens beståndspolitik, 2013)

Detta betyder i praktiken att de kanaler som väljs, får ett slags monopolstatus gällande leverans av biblioteksmaterial.

2.2 Förslag till biblioteksbeståndsarbete

I Finland har vi haft biblioteksutbildning på universitetsnivå sedan 1970-talet vilket gett bibliotekarieyrket en stark utbildningsgrund. (Eriksson-Backa & Widén, 2013) Vid Åbo Akademi har utbildningen funnits sedan 1982. En bra utbildning är grunden för framgång i arbetslivet. De grundkunskaper man får via universitetet och vad man lär sig i arbetslivet blir till slut till en ny helhet. Helheten styr hur arbeten sköts i framtiden.

I dagens komplexa informationssamhälle räcker det inte med att enbart söka information om litteratur som kunde fogas till bibliotekets samlingar. Det behövs djupare kunskap om innehållet för att göra bra val. Personalen kan också ha studerat sitt ansvarsområdes ämnen och detta bidrar till att kunna välja bra och relevant material till samlingen. I vetenskapliga bibliotek betonas samarbetet med bibliotekarien och de anställda för att utveckla samlingens bestånd. Tillsammans kan utnyttjas bådas specialkunskaper, vilket leder till en aktuell samling med betoning just på det som behövs för de egna studierna och forskningen. Lan Shen tar upp detta i sin artikel "Improving the Effectiveness of Librarian-Faculty Collaboration on Library Collection Development". Shen lyfter fram olika metoder på hur detta samarbete kan åstadkommas vilket inte alltid är det lättaste. (Shen, 2012)

Normalt är det enbart en liten del av personalen som sköter om anskaffningen i biblioteket. Beståndsinnehållet är enormt. Det är enkelt att anta att om man inte har djupkunskap om innehållen, så många gånger är valet av material enbart baserat på att det är nytt.

Därför kunde det vara viktigt att börja samarbeta med kompetenta organisationer och sakkunniga instanser i beståndsarbetet. Att sammanslå utomstående kunskap och bibliotekets erfarenhet kunde ge ett mycket bra slutresultat. Facklitteraturdelen skulle förnyas oftare och innehållet skulle bli mera pålitligt. Med andra ord kan sägas att boksamlingen kunde få bättre kvalitet genom ett nytt sätt att anskaffa och evaluera materialet.

Som exempel på hur samarbetet kunde se ut för kunden, kan ett samarbete mellan apotek och bibliotek lyftas fram. Genom samarbetet valdes och anskaffades material till klassen "59.43 Behandling med läkemedel. Farmakologi" (KAB). Det skulle finnas markerat på hyllan att samlingen är granskad av en sakkunnig från ett apotek, vilket jag tror de flesta anser är bra. På samma gång som kunden får mera tillförlitlig information från biblioteket påminns hen om att apoteket ger vidare hjälp. Här kan konstateras att både biblioteket och de andra partnererna kunde ha nytta av samarbetet vid kunskapshantering och marknadsföring.

2.3 Partnerskap

I denna del tar jag upp vad som menas med partnerskap. Här går jag in på styrkan med samarbete, vilka känslor det väcker samt olika tankar om samarbete. Tiderna förändras och den enskilda aktören i samhället klarar sig inte mera på egen hand. Vill samhället att de olika verksamhetsområdena ska överleva, får vi göra det tillsammans. Vi får helt enkelt göra om allas arbetsprocesser så att de stöder varandra och strävar efter ömsesidig nytta. Detta kan t.ex. vara via sponsoring, bidrag eller donationer. I denna del kommer även bibliotekets finansiering kort att tas upp.

Samarbete, rädslor och modern tankegång

Idag är det mycket svårt att klara sig ensam inom den offentliga och privata organisationsvärlden. Detta betyder att det som varit förut inte nödvändigtvis fungerar som förut. Samarbete över organisationsgränserna blir allt viktigare. Med tiden kommer olika aktörer i samhället att fungera i någon slags symbios med varandra. Förändringen kommer att ske långsamt.

Rädslan för att förlora sin position i de egna små kungarikena, där beslutsfattarna är lika svartsjuka på rätten att bestämma i sina städer, är orsaken till att förändringen är så långsam, förklarar Watkins. Därför vill många motstå strukturell förändring och affärsutveckling, menar Watkins. (Watkins, 1990, s. 124)

De djupare sätten att nå förändring i ett system, som kunde vara mera demokratiska, är att påverka kooperativa direktörers oförmåga att förstå de nya systemen och tillämpa andra principer än vad de är vana vid. Om inte vikten av de nya tankesätten förstås, kommer förmodligen det nya demokratiska tankesättet att förvrängas. (Watkins, 1990, s. 124)

Faktum är att om människor eller samhällen vill överleva och uppfylla sitt syfte för allmän välfärd är det enda sättet att organisera tjänsterna. Med detta menas förstås att det är mera än bara den ekonomiska sidan man bör tänka på, även om den delen också är viktig. Samhället är uppbyggt av grupper, människor som bidrar med sitt medlemskap

till olika tjänster i samhället. Varje separat funktion bygger på hur helheten fungerar. (Watkins, 1990, s.128)

I sin bok, *Palvelujen yhteiskunta*, påpekar Virtanen att tanken bakom serviceföretag är att tillföra värde på olika sätt. I ett servicebaserat företag görs detta alltid genom att vidareutveckla den egna servicen, processerna och produkterna dela resurser och skapa något nytt. Detta tankesätt gör serviceanvändare och partner till viktiga aktörer i servicesamhället, det förnyar servicemarknaden och främjar samtidigt det socialt goda. (Virtanen, 2018, s.135)

Virtanen håller med Watkins, som hävdar att servicesamhälle inte skapas utan kollektiv intelligens och förståelse för det allmänna bästa. Ett öppet servicesamhälle behöver och kräver förstärkning av en servicekultur med social och ömsesidig dialog och kollektiv strävan efter ömsesidig nytta. (Virtanen, 2018, s.167)

Ingen klarar sig ensam längre i världen konstaterar Virtanen och påpekar att innovation i tjänsten kräver partnerskap och kraft genom samarbete. För att en förnyelse i organisationen ska åstadkommas är det ett faktum att organisationer har en önskan att förändras. Det hela beror mycket på det organisatoriska ledarskapets engagemang och förändringsvilja. Förändring och utveckling kan inte inträffa om ledningen inte stöder och driver det. Förändring tar vanligtvis lång tid. (Virtanen, 2018, s.171)

2.4 Finansiering

I Vartolas artikel betonas att staten har varit en stark finansiär tillsammans med kommunerna när det gäller uppbyggandet av bibliotek, bibliotekets uppgift, utbud och nätverksamhet. (Vartola, 2019)

Idag stämmer detta fortfarande med finansieringen av bibliotek, men det hela fördelas lite annorlunda. På Undervisnings- och kulturministeriets sida lyfts följande fram:

"Bibliotekens finansiering

Kommunerna ansvarar för att det finns allmänna bibliotekstjänster. Det är kommunerna och staten som i samråd finansierar de allmänna bibliotekens service.

Allmänna bibliotek

För sina bibliotekstjänster får kommunerna statsandelsfinansiering, som avser att täcka en del av kostnaderna för biblioteksverksamheten. Syftet med statsandelssystemet är att trygga tillgången på offentlig service och att jämna ut skillnaderna mellan kommunerna vad gäller anordnandet av service. Kommunerna bestämmer själv hur de använder den kalkylmässiga statsandelen som staten beviljar dem.

Ministeriet beviljar enligt prövning understöd för bibliotekens specialuppgifter och för olika projekt.” (Undervisnings-och kulturministeriet, 2020)

Detta betyder alltså i praktiken att staten fördelar pengar till kommunerna i biblioteksväsendets namn, men kommunerna får avgöra hur dessa statsandelar används inom den egna kommunen.

Sponsorering, donationer och bidrag

För att få den rätta förståelsen av följande texter, definierar jag begreppen: sponsorering, donationer och bidrag.

Sponsor kan förklaras som att någon ger ekonomiskt stöd för att få något t.ex. möjlighet till reklam. Att donera betyder att någon ger något till allmännyttigt ändamål.

Bidrag avser i allmänhet ekonomiskt stöd. (www.svenska.se, 2020). Som exempel kunde sponsorer tänkas finansiera någon föreläsning på biblioteket och sponsorns reklamkassar skulle delas ut till deltagarna. Biblioteket får ibland böcker gratis av kunderna, vilket kan räknas som donation. Med bidrag kan hänvisas till när biblioteket har kostnader som de inte kan betala i sin helhet själv och att de då kan de söka om bidrag till hjälp. Detta gäller oftast evenemang och projekt. Bidrag brukar inte fås för pågående verksamhet

Sponsorering

Då det gäller samarbete och partnerskap tar Valanko i sin bok *Sponsorointi* upp en ny syn på saken. Han säger att sponsorering måste ses som en vision om ett balanserat

partnerskap som ger mätbart mervärde för båda parterna. Enligt honom är det denna idé som ingår i definitionen av varje sponsorerings. Men som han påpekar är många offentliga organisationer kritiska till samarbete. Deras bakgrund, operativa organisationer, intressenter, relationer, resurser och mål är mycket annorlunda, så synen på ledningen, de olika verksamhetsnivåerna, nätverket och borgenärerna kan variera. (Valanko, 2009, s.187-188)

Donationer

Sponsorerings och donationer har redan länge varit med på olika sätt i biblioteksvärlden. Många av de äldsta allmänna biblioteken har startats via privat bibliotek som donerats till staden i något skede. En del har startats för bestämda folkgrupper, fabrikspersonal, medellösa, skolor. (Selkälä, 2004, s.1-9)

Ett ganska bra exempel på detta finns i Åbo. Näätsaari tar i sin bok *Kaupungin valot* upp att för över 100 år sedan donerade Fredric von Rettig biblioteksbyggnaden till Åbo stad. Det var en stor sak som gynnade Åboborna mycket länge. (Näätsaari, 2012, s.129)

Bidrag

Förut har man inte fått bidrag från olika instanser till sin verksamhet eller projekt på samma sätt som t.ex. museer, teater och idrott. Många andra verksamheter har fått t.ex. bidrag från Veikkaus, vilket biblioteksvärlden inte fått (Hallituksen esitykset, 1995) Detta beror förstås på bibliotekets historia och dess verksamhetsanslag genom tiderna, när biblioteksväsendet har planerats för att vara självständiga.

Tiderna förändras och med dem reglerna. Nuförtiden får biblioteken på ett annat sätt ta emot bidrag. Jag frågade via e-post Juuso från kundservicen vid Veikkaus om det fortfarande är så att de inte får ge bidrag till biblioteken. Jag fick följande svar från Veikkaus (översatt från finska):

Veikkaus-bidrag används för produktion, framställning och distribution av inhemska filmer och för kulturella exportbehov. Detta ges för: finsk litteratur, teatrar, fotografisk

dans och musik. Medieutbildning, tillgång till barnkultur. Arkitektur, museum och kulturarv, kultur- och festivalevenemang, biblioteksprojekt. (Veikkaus, kundservice)

Information gällande vilka projekt eller vilka bibliotek som har fått bidrag fick jag aldrig svar på. Men helt klart har denna policy med bidrag förändrats.

Ett annat ställe varifrån biblioteken har fått projektpengar redan tidigare är t.ex. Svenska folkskolans vänner. (Svenska folkskolans vänner, 2020)

Helheten av samarbete, rädslor och moderna tankegångar visar att ingen idag klarar att bygga samhället på egen hand. Alla i samhället behöver arbeta för ett gemensamt bästa.

2.5 Marknadsföring

I denna del presenteras forskning om marknadsföringens roll i biblioteksverksamheten. Detta är relevant för att det har visat sig att marknadsföring är en stor svaghet inom biblioteksbranschen och leder till att goda tjänster dör ut, som exempel kan nämnas tjänsten Boka en bibliotekarie. (Lenck, 2012) Det är också relevant eftersom avhandlingen handlar om att marknadsföringen kunde förbättras tack vare samarbete med andra organisationer och föreningar.

2.5.1 Marknadsföring även för bibliotek

Av min erfarenhet inom biblioteksbranschen har jag kommit underfund med att biblioteken sällan kan marknadsföra sig på samma nivå som t.ex. de gör i privata sektorn. För att få fram bibliotekets eller vilken som helst organisations tjänster, bör kunderna få kunskap om dem.

För att lyckas med det behövs en vältänkt organisationsplan, organisationsledning och en välskolad personal. Detta borde vara en självklar sak, vilket skulle göra branschen mera attraktiv både för våra kunder och framtida arbetstagare, men det är inte många som är beredda att göra något åt saken.

För planering av marknadsföringen av biblioteket och dess tjänster och utbud, måste man göra olika förfrågningar, så att man får fram vad kunderna vill ha. En bra bok till att få idéer om saken är *The Culture of Evaluation in Library and Information*. (Crawford. 2006)

2.5.2 Välplanerad marknadsföring

Marknadsföringen av bibliotek hade inte fått fotfäste ännu i slutet av 80-talet. Tanken på olika informationskanaler och reklam upplevdes allmänt onödigt och omöjligt. Man utgick främst från att biblioteken var självklara funktioner och man ansåg att det var onödigt att satsa resurser på marknadsföring. Marknadsföring var mera för den privata marknaden med vinstbehov. Detta kom fram i studierna som gjordes i slutet av 80- talet. (Söderlund & Lenck, 1988)

Det var först långt efteråt som det blev aktuellt att även biblioteken bör synas och medborgarna måste få kunskapen om biblioteket för att bli bibliotekskund.

Arbetet med att utarbeta fungerande marknadsföring inom biblioteken har tagit en lång tid och ännu i början av 2000-talet saknade många bibliotek en egen marknadsföringsstrategi. (Henriksson & Normann, 2004)

Genom att marknadsföra biblioteket och dess tjänster uppnår man bibliotekens huvudmål som är att säkerställa jämlika möjligheter för användarna att bilda sig, idka kultur och ha möjlighet att samla information. Fastän mycket idag är fråga om pengar, så behöver inte all marknadsföring och information till allmänheten vara dyr.

Marknadsföringen hör till oss alla, hur vi tar emot våra kunder och hur vi informerar beslutsfattarna. Det betyder med andra ord att man ska ha god relation mellan ledning och arbetarna. Detta påpekade jag även i mitt kandidatarbete att god kundtjänst är ett måste för att få kunderna att återvända till biblioteket. (Lenck, 2012)

Rowley lyfter fram i sin bok *Information marketing* personalens betydelse och säger att firmans marknadsföring hör till alla. Fast alla inte har marknadsföring i sina arbetsuppgifter, bör alla i personalen delta i att marknadsföra tjänsterna. Detta t.ex. betyder att varje kund är en individ och de skall tas på allvar. För att uppnå en god

kundtjänst som stöder den viktiga marknadsföringen borde man satsa och kräva skolning för hela personalen om marknadsföringens grunder, så alla skulle veta vad det innebär. (Rowley, 2001, s.3)

Det innebär att personalen är medveten om en nöjd kunds värde. Alla använder inte biblioteket och det måste bearbetas så att de som inte använder bibliotekets tjänster skulle med tiden börja använda dem, men framför allt att de som prövar tjänsterna skulle komma på nytt. Tyvärr så håller bra service på att försvinna. Kunden bör tas som individ och få kunglig betjäning. Det når man med positiv, trevlig, kompetent och kundvänlig personal. Eftersom biblioteken är kostnadsfria så kan deras kunder behandlas jämnt. Från marknadsföringens sida sett kan man förvänta sig att en bra betjänad kund kommer tillbaka och har berättat om den gudomliga servicen åt andra, vilket förstås är den bästa reklamen för företaget. (Lovelock, Wirtz, 2000, s.471-473)

Även Helinsky har skrivit om marknadsföring:

”Att inte marknadsföra sin verksamhet är som att stå i mörkret och blinka åt en flicka. Du vet vad du gör, men det gör ingen annan.” (Helinsky, 2006, s.5)

Helinsky menar med det att personalen på biblioteken vet att de är bra. Det är inget fel på det, men vet de andra om saken? Det är helt motiverat att fråga det, speciellt när många undersökningar visar att bibliotekens olika tjänster inte används och många gånger är orsaken till det att ingen eller få har vetat eller noterat tjänsten eller händelsen. Inte ens beslutsfattarna i en kommun vet alltid vad biblioteket erbjuder. Detta kräver att biblioteket bör informera regelbundet beslutsfattarna om verksamheten och komma ihåg att motivera händelserna, tjänsterna och planerna man har. Det är här som marknadsföringen kommer in. Det är ganska vanligt idag att den kommunala ekonomin är ansträngd i de flesta kommuner, så det gäller att motivera sina krav ordentligt. I konkurrensen om att synas idag så får man hela tiden göra sitt bästa, eftersom det finns så många som slåss om informationsplatserna.

2.6 Ledarskap till förändring

För att en förändring ska fås till stånd och för att den ska lyckas, bör ledningen vara bakom förändringen. Om ledningen inte förstår att förändringen är en viktig del av utvecklingen, har inte organisationen möjlighet att förändras. Organisationen måste förstå att den måste förändras i enlighet med samhällets behov. För att ledaren ska lyckas föra sin organisation till förändring, bör hen veta vad hen ska göra och varför för att kunna uppnå målen. (Region Östergötland, 2017)

Pentikäinen säger i sin bok *Luottamus* att förtroende är en stark kraft. Han menar att det är en outtömlig resurs som bygger för en god och bra framtid. Pentikäinen menar att när man litar på andra blir det enklare att väcka förtroende hos andra gentemot en själv. Detta leder till en bra spiral av förtroende och blir en bra grund för framtiden. (Pentikäinen, 2014, s.8)

Sumkin och Tuomi påpekar att kärnan i en framgångsrik organisation är strategibaserad kompetenshantering. För att uppnå olika visioner i organisationen kräver det snabba förändringar i arbetsmiljön. För att åstadkomma en vision behövs en strategi med en operativ modell. Detta skapar grunden för att utveckla gemensam kunskap. (Sumkin & Tuomi, 2012, s.14)

Med utgångspunkt i välplanerade projekt och hur de lyckas blir det lättare att förstå att strategiplanering och förtroende måste vara villkor för att nå målen. Pentikäinen understryker att frågan varför man ska lita på varandra hänger ihop med att man inte kan spela sitt eget spel och enbart tänka på sin egen fördel. I verkligheten är det tvärtom, ju mer förtroende som byggs upp, desto lättare, roligare och effektivare blir samarbetet. (Pentikäinen, 2014, s.8)

Det här är en aktuell fråga, då förtroende för ledare har blivit sämre. Det beror på att löften för ofta inte hålls, att dåliga beslut tas och att besluten inte alltid tål en granskning. De största utmaningarna är relaterade till organisationers behandling av personalen, värdering av kunderna, hantering av kriser samt bristande information från ledningen. (Pentikäinen, 2014, s.149)

För att åstadkomma förändring i en organisation måste förändringen starta från ledarskapet. Det gäller att få dem som har makten att se och förstå hur det som existerar idag förändras imorgon.

Sumkin och Tuomi anser att man bör se förändring som en möjlighet och lära sig om det som finns utanför den egna organisationens bekvämlighetszon. Potentialen till förändring, stegen till lärandet, de nya öppningarna och innovationerna finns i gränssnittet mellan handlingsområdet och miljön. (Sumkin & Tuomi, 2012, s.54-55) Detta behövs när man studerar framtida förändringar och förändringsbehov i driftsmiljön. Det är värt att korsa komfortzonerna och nå något nytt.

Att man inte vill se förändringarna runtomkring sig menar Sumkin och Tuomi medför en fara att fortsätta hålla sig inom sin egen bekvämlighetszon och fastna i rutiner. I en sådan organisation finns det inget behov av reformer och ingen tid för utveckling. (Sumkin & Tuomi, 2012, s.75)

Det kan konstateras att det inte är alldeles enkelt för en organisation att verka på ett trovärdigt sätt, både internt och externt. Pentikäinen, Sumkin och Tuomi säger att ledningens roll i all förändring är enorm. För att nå målen och kunna leda personalen måste ledningen se behoven och möjligheterna. Likaså är det viktigt att biblioteksledningen har dessa insikter när de planerar förändring. (Åstrand & Ahlqvist, 2012)

Pentikäinen (2014), Sumkin och Tuomi (2012) lyfter fram att planer är avgörande, att planera strategierna på rätt sätt och gå in för planerna med tillförsikt. Också personalen behöver visas förtroende, Men utöver dem måste organisationen visa förtroende för sina samarbetspartner och deras organisationer.

Detta betyder ett helt nytt sätt att arbeta med planering, där hänsyn måste tas till andra.

1. För det första går det inte att se sin verksamhet enbart från det egna perspektivet utan man måste förstå också vad andra organisationer får ut av samarbetet.

2. För det andra: alla samarbetspartner bör vara redo att bidra med de resurser som samarbetet kräver.

3. För det tredje behöver strategin planeras väl och målen behöver formuleras klart. Alla ska veta vad man förväntas göra, hur det ska göras, vem det är som ska göra vad och varför.

3 Metodval

Målet med denna pro gradu -avhandling är delvis att ge ett alternativt sätt att arbeta med boksamlingar och beståndsutveckling, men också delvis att ge en vision och förståelse över ett behov om samarbetsbehovet för framtiden. Detta kommer jag att studera via olika informationskällor, tidigare forskning och litteratur. Jag kommer dessutom för att få svar på mina frågor göra en förfrågning med hjälp av enkät till potentiella kunder. Jag kommer även använda sociala medier som Facebook och Instagram för att nå möjliga respondenter.

Jan Trost har skrivit om de kvalitativa och kvantitativa metoderna (Trost, 2012, s.23) om att man på ett enkelt sätt kan säga hur man känner och när man ska använda metoderna: om man frågar efter hur ofta, hur många eller hur vanligt är det läge att använda en kvantitativ metod. Han säger vidare att om man använder sig av ord såsom längre, fler eller mer, med siffror, så är man inne på kvantitativt tänkande (Trost, 2007, s.8).

Av informationen på Jyväskyläs universitets webbplats (2020) framgår att kvantitativa studier förklaras på motsvarande sätt som i Trost (2007). Kvantitativ forskning beskriver och tolkar med hjälp av statistik och siffror. Frågor som hur ofta, hur många, hur vanligt och beskrivningar som längre, fler eller mer samt sifferuppgifter är centrala. (Trost, 2007) Enligt Jyväskyläs universitets webbplats (Koppa) fokuserar kvantitativ forskning på klassificeringssätt samt söker förklaring till problem utifrån kausalitet, jämförelse med numeriska variabler.

Tarja Heikkilä (2014) karakteriserar kvantitativ forskning på ungefär samma sätt i *Kvantitatiivinen tutkimus*. Hon säger att det går ut på klargöra svar i sifferform, göra dem till procenttal och skapa en analys av detta. Heikkilä påpekar också att frågeformulär med flervalsoalternativ och färdiga valmöjligheter ofta används. Svarens numeriska data analyseras och man försöker hitta sammanhängande variabler, vilka förklarar trender och förändringar.

Alla dessa tre, Trost, Heikkilä och på Jyväskylä universitets webbplats, kommer det fram att kvalitativ och kvantitativ forskning utgör ett metodiskt par. I dessa metoder finns det tydligt definierade skillnader i analysen.

Min pro gradu -avhandling går ut på att öka den övergripande förståelsen om dagens situation i biblioteket idag samt det framtida biblioteket, särskilt när det gäller samspel mellan bibliotek och andra aktörer i samhället. Denna frågeställning fyller kriterierna för att välja kvantitativ forskning, även om den till en del liknar kvalitativ forskning. Frågorna fokuserar på hur man upplever kvaliteten på bibliotekssamlingarna, hur tillförlitlig samlingen är och ifall man kunde tänka sig att samarbete kunde förbättra samlingarna.

Metod och material

Studien är kvantitativ och materialet samlades in med hjälp av en webbenkät. Strukturen för webbenkäten är indelad i tre sektioner, dvs. grundfakta, korta valfrågor och några öppna frågor. Hela enkäten finns som bilaga (bilaga 1).

Frågeformuläret skickades till respondenterna som en länk i ett e-postmeddelande där ett följebrev ingick som förklarade undersökningens syfte. Undersökningen skickades till kontaktpersoner, som jag vet att har breda nätverk med medlemmar av olika utbildningsnivåer, samhällsklasser och yrkeskårer. Tekniken kan ses som snöbolls provtagning (Greelane.com) där kontaktpersoner använder sina personliga nätverk, e-postlistor och social medier såsom Facebook och Instagram.

I det framtida samarbetet mellan bibliotek, annan offentlig- och privat sektor kommer det att handla om mycket olika saker. Eftersom alla tjänster bör planeras på eget sätt när det gäller samarbete, så kommer jag att i denna forskning begränsa mig till hur man kunde göra en bättre samling av facklitteraturen i biblioteket. Facklitteraturen är en av de viktigaste delarna i biblioteksbeståndet. I det finns en stor del som håller sitt värde och inte föråldras. Men, en stor del föråldras och bör bytas ut. Det är en stor utmaning att hitta en fungerande lösning till det hela.

Problem

Idén med att studera nya samarbetsformer i biblioteksarbete är att bidra med lösningar till framtida problem med beståndsarbete, dvs. biblioteksmaterialets anskaffning och avskrivning. Genom samarbete med andra samhällsaktörer kan biblioteket lättare komma till rätt beslut om vad som är väsentligt för samlingarna. På samma gång får vi en kännedom över samlingens riktighet och aktualitet. Dessutom skulle biblioteket få tillgång till ett vidare kunskapsområde som representeras av olika samarbetspartners. Svampplockarnas böcker är ett bra exempel på ett ämnesområde där viktig information har förändrats och biblioteken har hamnat skaffa nya böcker eller göra hänvisningar till bibliotekets samling. Detta är sådan information som är relativt enkelt att känna till och att göra de nödvändiga förändringarna i bibliotekets samlingar. Men hur är det med informationen som inte bibliotekarierna enkelt känner till såsom förändrade läkemedelsinstruktioner?

4 Resultatredovisning

I denna del redovisas resultaten av avhandlingens enkätstudie. Resultaten är i sifferformat, förutom de öppna frågornas svar. Resultaten analyseras och tolkas vidare i nästa kapitel (kapitel 5).

4.1 Presentation av studieobjekt

Målet med denna pro gradu -avhandling har varit att studera hur man upplever samarbetets möjligheter mellan det offentliga biblioteksväsendet och andra organisationer och instanser. Förfrågan gjordes genom en webbenkät med hjälp av programmet Webropol. Enkäten distribuerades både på finska och svenska i sociala medier vilket betyder att målgruppen definierades brett, dvs. att alla åldrar och yrkesgrupper var relevanta.

Enkäten bestod av flervälsfrågor med en graderad skala 1 – 5, där 1 betyder att respondenten är helt av annan åsikt och 5 att hen är helt av samma åsikt. Enkäten innehöll även frågor med färdiga svarsalternativ samt öppna frågor (se bilaga 1).

4.2 Presentation över enkätresultaten

4.2.1 Bakgrundsvariabler

Tabellerna 1-4 visar respondenternas bakgrundsinformation. Av de 68 respondenterna var 27 st. män, 39 st. kvinnor och 2 personer ville inte svara på frågan. Bland respondenterna var det 67 som svarande på frågan om modersmål och av dessa hade 12 svenska som modersmål, medan 55 hade finska. Åldersstrukturen fördelades på följande sätt: under 20 år, 1 person, 21-30 år, 6 personer, 31-40 år, 15 personer, 41-50 år, 21 personer, 50-60 år, 22 personer, 61-70 år, 2 personer samt över 70 år, 1 person. Av respondenterna representerade 30 personer den kommunala sektorn, 6 personer den statliga sektorn, 24 personer den privata sektorn, 5 var studeranden, 1 person arbetssökande och 2 pensionärer. Det var 67 personer som svarade på frågan om vilken utbildning de hade och utbildningsnivån var den att 1 person hade avlagt grundskola, 6

gymnasium, 10 yrkesskola, 28 hade lägre högskole-examen och 22 en högre högskole-examen.

Tabell 1: Kön

Respondenter	Män	Kvinnor	Vill inte säga
68	40 %	57 %	3 %

Tabell 2: Modersmål

Modersmål	Svenska	Finska
%	17	83

Tabell 3: Ålder

Ålder	-20	21-30	31-40	41-50	50-60	61-70	70+
%	1,47	8,83	22,06	30,88	32,35	2,94	1,47

Tabell 4: Vilken sektor arbetar du?

Arbetssektor	Kommunal	Statlig	Privat	Studerande	Arbetssökande	Pensionär
%	45	1	36	8	1	3

4.2.2 Bibliotekets betydelse

Tabellerna 5-6 visar respondenternas åsikt om bibliotekets betydelse. Bibliotekets betydelse mättes genom två frågor med skalan (1-5). Den första frågan gällde vad bibliotek betyder för respondenten. De påståenden som fick de 3 högsta poängen var att biblioteket är ett ställe för att låna material t.ex. böcker (medelvärde 4,76), ett ställe där du på plats kan använda dig av bibliotekets utbud av material och tjänster, t.ex. läsa dagstidningar (medelvärde 4,39) samt ett ställe där du inhämtar kunskap (4,22). De övriga påståendena och poängen framkommer i tabell 5 nedan.

Tabell 5: Bibliotekets betydelse

Påstående	Medelvärde
Ett ställe där du kan umgås	3
Ett ställe där du kan studera	3,93

Ett ställe att delta i olika evenemang, t.ex. författarkvällar, seminarier	3,57
Ett ställe var du kan fråga om råd av olika slag	3,58

Den andra frågan gällde respondenternas tankar om bibliotekets boksamlingar, tillförlitlighet samt bibliotekspersonalens sakkunskap. Svaren visar (se tabell 6) att respondenterna upplever att facklitteraturen är tillförlitlig (medeltal 3,97), att bibliotekspersonalen är tillräckligt sakkunnig för att välja ut det material som ska finnas i facklitteratursamlingen (medeltal 3,97) och boksamlingen är tillräckligt mångsidig (medeltal 3,66).

Tabell 6: Samlingarnas tillförlitlighet

	1	2	3	4	5	Medelvärde	Median
Facklitteraturen är tillförlitlig	1,47%	5,88%	20,59%	38,24%	33,82%	3,97	4
Bibliotekspersonalen är tillräckligt sakkunnig för att välja ut det material som ska finnas i facklitteratursamlingen.	2,94%	5,88%	17,65%	38,24%	35,29%	3,97	4
Boksamlingen är tillräckligt mångsidig	5,97%	5,97%	23,88%	44,78%	19,4%	3,66	4

4.2.3 Bibliotekskunskap, samarbete och förändring

Tabellerna 6-12 visar respondenternas bibliotekskunskap, åsikt om samarbete och bibliotekets förändring. För att få en uppfattning om respondenternas bibliotekskunskap frågades det om de visste hur biblioteken anskaffar material till bibliotekets samlingar, dvs. hur de köper in material, varifrån och på vilka grunder materialen väljs. Svaren på frågan fördelades så att ungefär hälften (n=30) ansåg att de vet hur anskaffningen går till, medan andra hälften (n=30) inte visste hur det går till och 7 svarade att de kanske vet hur det går till.

Vidare frågades det om respondenternas uppfattning om samarbete samt vad de anser om samarbete med andra samhällsaktörer och vad det kunde leda till. Svaren på frågan

om samarbete och kvalitet, visade att på en skala 1–5, att respondenterna ansåg i högre grad att kvaliteten på samlingarna skulle höjas (3,5), medan en mindre grupp skulle anse att kvaliteten skulle hållas på samma nivå som nu (2,9) eller t.o.m. att kvaliteten skulle försämrars (2,07) (se tabell 7).

Tabell 7: Om biblioteken skulle samarbeta med andra samhällsaktörer skulle

	1	2	3	4	5	Medelvärde	Median
det höja kvaliteten på samlingarna	1,47%	8,82%	44,12%	29,41%	16,18%	3,5	3
kvaliteten hållas på samma nivå som nu	7,35%	22,06%	48,53%	17,65%	4,41%	2,9	3
kvaliteten försämrars	38,24%	25%	29,41%	5,88%	1,47%	2,07	2

Svaren, på frågan om det skulle vara till någon nytta om biblioteket och olika aktörer i samhället skulle samarbeta, visade att man uppfattar att den största nyttan skulle vara att båda organisationernas skulle enklare få information om olika utbud och tjänster, med medelvärdet 3,84 (tabell 8)

Tabell 8: Om biblioteket och olika aktörer i samhället skulle samarbeta, skulle detta vara till någon nytta

	1	2	3	4	5	Medelvärde	Median
Båda organisationernas kunder skulle enklare få information om olika utbud och tjänster	1,49%	1,49%	28,36%	49,26%	19,4%	3,84	4
Kunderna vet redan nu vad de vill ha och varifrån de ska hämta det	13,43%	32,84%	29,85%	19,4%	4,48%	2,69	3
Kommunalt/statligt ska hållas skilt från det privata näringslivet	22,06%	27,94%	26,47%	17,65%	5,88%	2,57	2,5

Respondenterna uppfattade att samarbete mellan den kommunala/statliga och den privata sektorn leder till positiva resultat i form av man kan nå ut till flera användare vilket leder till ekonomisk vinning samt ökad kunskap om aktörerna och på det sättet

öka användningen av tjänster hos båda parter. Svaret på dessa två alternativ var över medelvärdet (3,4 och 3,3). Alternativet att ett samarbete leder till ensidig vinning fick minst stöd (2,6) (se tabell 9)

Tabell 9: Samarbete mellan bibliotek och samhälle

	1	2	3	4	5	Medelvärde	Median
Genom samarbetet har båda aktörerna möjlighet att nå ut till flera användare/kunder vilket kan leda till ekonomisk vinning	6,06%	10,61%	30,3%	40,91%	12,12%	3,42	4
Samarbetet mellan aktörerna leder till ökad kunskap, vilket leder till ökad användning av bibliotekstjänsterna och företagets tjänster	4,55%	9,09%	39,39%	42,42%	4,55%	3,33	3
Genom ett dylikt samarbete hjälper man mera den andra än sin egen verksamhet	19,4%	23,88%	38,81%	17,91%	0%	2,55	3

För att få en uppfattning om respondenternas åsikt och vad de trodde att samarbete mellan bibliotek och apotek skulle leda till när det gäller biblioteksbeståndet, gavs 1 påstående och 1 fråga som byggde på påståendet. Påståendet var att beståndet skulle bli pålitligare än andra bibliotek har och frågan var att skulle man ta kontakt med apoteket.

Det att samlingen skulle vara mera pålitlig än motsvarande samling i ett annat bibliotek fick ett större stöd med medelvärdet 3,72. Däremot var det något färre av respondenterna som ansåg det trovärdigt att ta kontakt med det apotek som granskat samlingen för att få mera hjälp ifall man inte hittar det svar man söker bland samlingens böcker (medelvärdet 2,43). Se närmare i tabell 10 nedan.

Tabell 10: Samarbete mellan bibliotek och apotek gällande bokbeståndet

	1	2	3	4	5	Medelvärde	Median
Mera pålitlig	5,88 %	11,76 %	14,71 %	39,71 %	27,94 %	3,72	4
Ta kontakt vid behov	33,82 %	17,65 %	29,41 %	10,30 %	8,82 %	2,43	2

Vidare frågades det om respondenternas åsikt om de såg en anteckning i bibliotekets hylla att en sakkunnig samhällsaktör har varit med och utformat samlingen med en rekommendation om att vid behov vända sig till samarbetsparterna för mera information. Respondenterna var glada för att få mera information med ett medeltal på 3,74 (se tabell 11).

Tabell 11: Hänvisning till samarbetsparterna på hyllan

	1	2	3	4	5	Medelvärde	Median
Vara glad	4,41 %	8,82 %	23,53 %	35,30 %	27,94 %	3,74	4
kännas olustigt	32,35 %	33,82 %	20,59 %	11,77 %	1,47 %	2,16	2
Inte bry sig	17,65 %	20,59 %	45,59 %	10,29 %	5,88 %	2,66	3

Det frågades också vad man ansåg om att dagens bibliotek är ett behovscentrum. De flesta var positivt inställda, dvs. 45,31 % var helt av samma åsikt att det är bra. Endast 3,07 % var helt av samma åsikt att biblioteket borde hållas traditionellt (se tabell 12 nedan).

Tabell 12: Bibliotek idag som behovscenter

	1	2	3	4	5	Medelvärde	Median
Ja	1,56 %	12,50 %	18,75 %	21,88 %	45,31 %	3,97	4
Nej	43,08 %	32,31 %	18,46 %	3,07 %	3,08 %	1,91	2
Vet ej	47,27 %	5,46 %	34,55 %	5,45 %	7,27 %	2,20	2

5 Analys och tolkning av resultat

Analysen i det här kapitlet kommer i huvudsak att fokusera det som är avhandlingens grundtanke, dvs. samarbete mellan bibliotek och samhälle. Detta betyder att de samhällssektorer som respondenterna representerar (kommunalt eller statligt anställda, privatanställda och studerande/arbetssökande/pensionärer) lyfts fram för att ge en bild av deras uppfattning om samarbetsbehov mellan bibliotek och samhälle.

Studerande/arbetssökande/pensionärer har slagits ihop till en grupp dels för att de har det gemensamt att de inte är aktiva i arbetslivet, men de utgör en viktig samhällsgrupp för studien, dels för att dessa är få till antalet. Analysen struktureras enligt olika delasppekter: bakgrundsfakta, bibliotekets betydelse, biblioteksbeståndet, samarbete och biblioteket och dess uppgifter idag. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av analysen. I analysen har korstabulering och chikvadratanalys utförts, vilket betyder att bakgrundsvariablerna har jämförts med åsikterna för att få reda på sambanden.

5.1 Bakgrundsfakta om biblioteksbeståndet

För att förstå analysen är det bra att veta hur mycket kunskap respondenterna har gällande biblioteksarbetet, i synnerhet respondenternas kunskap om bibliotekets materialanskaffning. Över 60 % av de som uppgivit sin ålder till 51 år eller över ansåg att de visste hur biblioteket fungerar. Även 66 % av de som är kommunalt eller statligt anställda var av samma åsikt. Detta samband var statistiskt signifikant enligt chikvadratanalysen. Bland de övriga åldersgrupperna uppfattade 43 % av dem som hörde till åldersgruppen -30 år att de hade en god uppfattning om hur bibliotekets samlingar fungerar, medan det i åldersgruppen 31-50 år endast var 33 % som svarat jakande på frågan om de vet hur bibliotekets samlingar fungerar (se tabell 13).

När det hänvisas till signifikansnivå anses allt under 0,05 vara signifikant och under 0,100 tyder på ett relativt starkt samband.

Tabell 13: Kunskap om hur bibliotekets materialanskaffning fungerar

Respondenter fördelade i grupper	Ja	Nej	Kanske	n	Chikvadratvärdet och p-värdet

Finska	44,6%	42,9%	12,5%	56	Chikvadratvärdet = 1.657, p=,437
Svenska	41,7%	58,3%		11	Chikvadratvärdet =2,108, p=,349
Man	37,0%	55,6%	7,4%	27	Chikvadratvärdet =2.567, p=,633
Kvinna	50,0%	36,8%	13,2%	38	Chikvadratvärdet =2.567, p=,633
Vill inte uppge kön	50,0%	50,0%		2	Chikvadratvärdet =2.567, p=,633
-30 år	42,9%	42,9%	14,3%	7	Chikvadratvärdet =5.205, p=,267
31-50 år	33,3%	55,6%	11,1%	36	Chikvadratvärdet =5.205, p=,267
51+ år	62,5%	29,2%	8,3%	24	Chikvadratvärdet =5.205, p=,267
Kommunalt/statligt anställda	65,7%	25,7%	8,6%	35	Chikvadratvärdet =14.532, p=,006
Privat anställda	16,7%	70,8%	12,5%	24	Chikvadratvärdet =14.532, p=,006
Studerande/arbetssökande/ pensionärer	37,5%	50,0%	12,5%	8	Chikvadratvärdet =14.532, p=,006
Utbildning/ grundskola/andra stadiet	23,5%	64,7%	11,8%	17	Chikvadratvärdet =4.067, p=,131
Utbildning/ högskoleutbildning	51,0%	38,8%	10,2%	49	Chikvadratvärdet =4.067, p=,131

5.2 Bibliotekets betydelse

För att få kunskap om respondenternas åsikt om bibliotekets betydelse frågades vad de ansåg att man kan göra på biblioteket. 88,6 % av de kommunalt eller statligt anställda var *helt av samma åsikt* om att biblioteket är ett ställe där man lånar material, t.ex. böcker. Även de studerande och arbetssökande samt pensionärerna (87,5 %) var *helt av samma åsikt*, medan enbart 79,2 % av de privat anställda hade valt svarsalternativet *helt av samma åsikt* på frågan om biblioteket är biblioteket ett ställe där man lånar material (se tabell 14).

Analysen visar vidare att 38,9 % av de kommunalt eller statligt anställda var *helt av samma åsikt* om att biblioteket är en plats där man kan umgås med andra, medan endast 12,5 % av studerandena, arbetssökandena och pensionärerna och 8,7 % av de privat

anställda var *helt av samma åsikt* om att biblioteket är en plats där du kan umgås med andra. Här var chikvadratvärdet 20,565 och $p=0,008$ vilket betyder att sambandet mellan arbetssektor och åsikt är signifikant.

Tabell 14: Plats att låna

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	5,7%	5,7%	88,6%
privat anställda	0,0%	20,8%	79,2%
studerande/arbetssökande/pensionärer	0,0%	12,5%	87,5%

De olika samhällsgrupperna var ganska ense om att biblioteket är ett ställe där man kan inhämta kunskap. I gruppen studerande/arbetssökande/pensionärer finns den största andelen med åsikten helt av samma åsikt, vilket tabell 15 visar.

Tabell 15: Inhämta kunskap

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	2,8%	27,8%	52,8%
privat anställda	0 %	30,4%	43,5%
studerande/arbetssökande/pensionärer	0 %	12,5%	62,5%

De olika sektorerna ansåg även att biblioteket är ett ställe dit man kommer för att studera (se tabell 16). Här var chikvadratvärdet 17,623 och $p=0.024$ vilket betyder att sambandet mellan arbetssektor och denna åsikt är signifikant, som tabell 16 visar var den kommunalt eller statligt anställda med 61 % och studerandena, arbetssökandena och pensionärerna med 50 % mest av denna åsikt, medan betydligt färre av de privat anställda med enbart 22 % var helt av samma åsikt.

Tabell 16: Plats att studera

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av annan åsikt	varken av annan eller samma åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	5,6%	13,9%	11,1%	8,3%	61,1%
privat anställda	0,0%	17,4%	21,7%	39,1%	21,7%
studerande/arbetssökande/pensionärer	12,5%	0,0%	0,0%	37,5%	50,0%

Respondenterna i de olika sektorerna ansåg att biblioteket är ett ställe dit man kommer för att använda sig av biblioteksmaterial, t.ex. läsa dagstidningar (se tabell 17). Även här var de kommunalt eller statligt anställda starkast av denna åsikt.

Tabell 17: Att använda sig av biblioteksmaterial

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av annan åsikt	varken av annan eller samma åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	5,6%	5,6%	2,8%	8,3%	77,8%
privat anställda	0,0%	8,7%	17,4%	17,4%	56,5%
studerande/arbetssökande/pensionärer	0,0%	0,0%	12,5%	25,0%	62,5%

Överlag kan sägas att åsikten om att biblioteket är ett ställe där man lånar och returnerar biblioteksmaterial är stark. Även det att biblioteket är ett ställe där kunden på plats kan använda sig av bibliotekets utbud av material och tjänster, t.ex. läsa dagstidningar, studera och inhämta kunskap fick höga värden (se tabell 18).

Bland de olika åldersgrupperna valde 57,1 % av dem som var i åldersgruppen -30, *helt av samma åsikt* om att biblioteket är ett ställe där du inhämtar kunskap, 52 % av dem som var över 51 år var *helt av samma åsikt*, medan enbart 48,6 % i åldern 31-50 var helt av samma åsikt. Här var chikvadratvärdet 13,933 och $p=0,084$, vilket tyder på ett relativt starkt samband mellan åldersgrupp och åsikt.

Tabell 18: Bibliotekets betydelse för helt av samma åsikt fördelat enligt ålder

Påstående	-30 år	31-50 år	51+ år
Plats att låna	85,7%	88,9%	79,2%

Inhämta kunskap	57,1%	48,6%	52,0%
Plats att studera	57,1%	45,7%	44,0%
Använda biblioteksmaterial	71,4%	74,3%	60,0%

5.3 Bibliotekets samlingar

En viktig del av studien var att kartlägga respondenternas åsikter om biblioteksbeståndet. Överlag kan det sägas att de olika samhällsgrupperna var av samma åsikt om att bibliotekens boksamlingar är tillräckligt mångsidiga, att bibliotekspersonalen är tillräckligt sakkunnig för att välja material samt att bibliotekets facklitteratur är tillförlitlig. Representanterna för de olika arbetssektorerna ansåg att samlingarna högst troligt kunde vara mångsidigare eftersom endast 25 % av de kommunalt eller statligt anställda, 13 % av de privat anställda och 12,5 % av studerande och arbetssökande samt pensionärerna var helt av samma åsikt att boksamlingarna är tillräckligt mångsidiga (se tabell 19). Här var chikvadratvärdet 13,888 och $p=0,085$ vilket betyder att sambandet mellan arbetssektor och åsikt är relativt starkt.

Tabell 19: Biblioteksmaterialets mångsidighet

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av annan åsikt	varken av annan eller samma åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	11,1%	11,1%	16,7%	36,1%	25,0%
privat anställda	0,0%	0,0%	39,1%	47,8%	13,0%
studerande/arbetssökande/pensionärer	0,0%	0,0%	12,5%	75,0%	12,5%

I frågan om personalen var sakkunnig för materialvalen var under hälften av respondenterna i alla tre sektorer som helt av samma åsikt. Av de privat anställda var det endast 25 % som var helt av samma åsikt. Däremot var rätt många delvis av samma åsikt och rätt få av helt annan åsikt (se tabell 20).

Tabell 20: Bibliotekspersonalen sakkunnig för materialval

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av annan åsikt	varken av annan eller samma åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	5,6%	5,6%	13,9%	33,3%	41,7%
privat anställda	0,0%	4,2%	16,7%	54,2%	25,0%
studerande/arbetssökande/pensionärer	0,0%	12,5%	37,5%	12,5%	37,5%

Samma trend visade frågan om facklitteraturens tillförlitlighet där 50 % av studerande och arbetssökande samt pensionärerna var av samma åsikt, och i de två andra grupperna var ännufärre personer som var helt av samma åsikt. Dock var merparten delvis av samma åsikt, vilket ger en positiv helhetsbild av respondenternas förtroende för bibliotekspersonalens kompetens när det gäller val av biblioteksmaterial (se tabell 21).

Tabell 21: Biblioteksmaterialets tillförlitlighet

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av annan åsikt	varken av annan eller samma åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	2,8%	8,3%	30,6%	27,8%	30,6%
privat anställda	0,0%	4,2%	8,3%	54,2%	33,3%
studerande/arbetssökande/pensionärer	0,0%	0,0%	12,5%	37,5%	50,0%

5.4 Samarbete

För att få kunskap om hur respondenterna ser på samarbete mellan bibliotek och övriga samhällsorganisationer samt hur nyttigt man uppfattar att det skulle vara, frågades om man anser att kvaliteten på samlingarna skulle höjas med hjälp av samarbete.

Kommunalt eller statligt och privat anställda har de flesta svaren i svarsgruppen varken av annan eller samma åsikt. Studerande/arbetssökande/pensionärer var däremot de flesta delvis av samma åsikt.

Av de kommunalt eller statligt anställda var 19,4 %, och av de privat anställda 16,7 % av helt samma åsikt om att samarbete med andra samhällsaktörer skulle höja kvaliteten på samlingarna. Ingen av gruppen studerande / arbetssökande / pensionärer var helt av samma åsikt, men upp till 75 % var delvis av samma åsikt. Bland kommunalt eller

statligt anställda samt privat anställda var de flesta osäkra eftersom de flesta svarade att de varken var av samma eller annan åsikt (se tabell 22). Här var chikvadratvärdet 16,959 och $p=0,031$ vilket betyder att sambandet mellan arbetssektor och åsikt är signifikant.

Tabell 22: Höja kvaliteten på samlingarna med samarbete

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av annan åsikt	varken av annan eller samma åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	2,8%	13,9%	50,0%	13,9%	19,4%
privat anställda	0,0%	0,0%	45,8%	37,5%	16,7%
studerande/arbetssökande/pensionärer	0,0%	12,5%	12,5%	75,0%	0,0%

I enkäten fick respondenterna ett förslag om ett möjligt samarbete mellan bibliotek och apotek. Det frågades om respondenterna ansåg att samlingen skulle vara pålitligare om samlingen skulle vara granskad av ett apotek. Svaren fördelades över hela skalan, med en tonvikt på delvis eller helt av samma åsikt för samtliga grupper (se tabell 23).

Tabell 23: Granskad av apotek – skulle det vara mera pålitligt?

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av annan åsikt	varken av annan eller samma åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	8,3%	13,9%	16,7%	30,6%	30,6%
privat anställda	0,0%	12,5%	12,5%	54,2%	20,8%
studerande/arbetssökande/pensionärer	12,5%	0,0%	12,5%	37,5%	37,5%

Vidare frågades om respondenterna ansåg att samarbetspartnerna kunde vinna på samarbetet t.ex. med få mera kunder. Svaren fördelades på hela skalan, men de flesta var antingen osäkra eller delvis av samma åsikt (se tabell 24).

Tabell 24: Samarbete leder till flera användare

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av annan åsikt	varken av annan eller samma åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	11,8%	8,8%	35,3%	29,4%	14,7%
privat anställda	0,0%	16,7%	20,8%	54,2%	8,3%
studerande/arbetssökande/pensionärer	0,0%	0,0%	37,5%	50,0%	12,5%

5.5 Bibliotekets uppgift

Slutligen var det viktigt att mäta respondenternas uppfattning om vad bibliotekets uppgift är och vad den borde vara för att få en bild av hur man förhåller sig till att bibliotekets uppgifter kunde förändras. Fastän respondenterna tidigare varit av den åsikten att bibliotekets traditionella uppgifter är det mest väsentliga, ansåg de flesta (delvis och helt av samma åsikt) att biblioteket som behovscentrum är bra och viktigt (se tabell 25).

Tabell 25: Bibliotek som behovscentrum

Arbetssektor	helt av annan åsikt	delvis av annan åsikt	varken av annan eller samma åsikt	delvis av samma åsikt	helt av samma åsikt
kommunalt/statligt anställda	3,1%	9,4%	12,5%	28,1%	46,9%
privat anställda	0,0%	8,3%	25,0%	20,8%	45,8%
studerande/arbetssökande/pensionärer	0,0%	37,5%	25,0%	0,0%	37,5%

Enkäten hade en öppen fråga om vad man anser är bibliotekets uppgifter, och frågan besvarades av 41 respondenter. Bibliotekslagen (Lag om allmänna bibliotek) och det som tidigare har nämnts i avhandlingen, som gäller för biblioteken idag, täcker alla svar som respondenterna gav.

Rätt många (n=13) svarade med meningar som kan hänvisas direkt till den gällande bibliotekslagen, dvs.:

- ”1) erbjuda tillgång till material, information och kulturellt innehåll, 2) tillhandahålla en mångsidig och tidsenlig samling, 3) främja läsning och litteratur, 4) tillhandahålla informationstjänster, handledning och stöd vid inhämtning och användning av information och för att främja en mångsidig läskunnighet, 5) erbjuda

lokaler för lärande, fritidsintressen, arbete och medborgarverksamhet, 6) främja en samhällelig och kulturell dialog.” (Lag om allmänna bibliotek)

20 respondenter upplevde eller antydde att bibliotekets uppgift är helt enkelt relaterade till samlingarna samt deras utlåning och retur. 5 respondenter svarar med olika enskilda uppgifter som kan tolkas finnas med bland de uppgifter som definieras i bibliotekslagen. Uppgifter som räknades upp var att besvara utvecklingen i tiden, att fungera som en gratis och tillgänglig kommunikationskanal, en plats som möjliggör ett aktivt medborgarskap och en god vardag, informationssökning, en plats för innovation, en plats att studera på, ett ställe där man får hjälp med digitala ärenden och kan printa. Respondenter poängterar den sociala sidan av bibliotekets uppgifter (se tabell 26).

Tabell 26: Bibliotekets uppgift

Antal respondenter	Uppgift
13	Uppgifterna plockade direkt från gällande lag
20	Uppgifterna relaterade till samlingarna samt deras utlåning och retur
5	Enskilda uppgifter som kan tolkas eller som finns med i bibliotekslagen
3	Poängterar den sociala sidan av bibliotekets uppgifter
= 41	

Dessa siffror kan tolkas som att hälften av respondenterna anser att samlingarna är den väsentliga delen när det gäller bibliotekens uppgift idag. 31,7 % av respondenterna nämner samlingarna, men de nämner också mera heltäckande de övriga uppgifterna som lagen om biblioteken definierar (samlingarna är bara en del av helheten). Resten av respondenterna lyfte fram enskilda uppgifter som biblioteken har.

För att respondenterna skulle engagera sig aktivare i biblioteksanvändning svarade 64,29 % att en större, varierande och bättre kvalitet på bibliotekssamlingen skulle motivera dem att använda bibliotek, och upp till 59,09 % svarade att nya tjänster på biblioteket, t.ex. handarbetskurs och nya e-tjänster, skulle motivera dem att använda biblioteket oftare (se tabell 27).

Tabell 27: Vad skulle få dig till biblioteket?

Större, varierande och bättre kvalitet på bibliotekssamling	64,29%
Nya tjänster på biblioteket t.ex. handarbetskurs, nya e-tjänster	59,09%

I de öppna svaren kom ytterligare följande tankar fram:

En del av respondenterna önskade mera material. De ville även ha större och vidare marknadsföring. De önskade tjänster som stöder utbildning, större kursutbud, utbildning om digitala banktjänster samt utbildning om kodning för de unga. De önskade även kurser i hantering av sociala medier. Respondenterna ville ha olika föreläsningar och informationstillfällen om aktuella ämnen, bra bemötande och få det man behöver.

De önskemål som kom fram, finns redan i biblioteken. Här är det enkelt att hänvisa till Wademheim (2012), Gonta (2006) samt Klintholm och Lidström (2007) som påpekar att kunderna inte känner till alla tjänster. Även här kunde samarbete med andra organisationer vara till hjälp.

5.6 Sammanfattning av analysen

Det framgår av de olika gruppernas svar att respondenterna är av den åsikten att biblioteket är ett ställe som är starkt förknippat med biblioteksmaterialen och informationstjänsterna. Man kan komma och låna material eller använda dem på plats. Respondenterna ansåg också att biblioteket är ett ställe dit man kan komma och studera. Detta resonemang går bra ihop med avhandlingens teoridel (Wademheim, 2012 Gonta, 2006, Klintholm & Lidström, 2007) då det har påpekats i många studier att olika tjänster inte fungerat så bra på grund av okunskap om deras existens. Biblioteken är fortfarande förknippade med sitt bestånd även om uppgifter och tjänster tillkommit och utvidgats.

Resultaten visar att samtliga grupper i undersökningen var lite tveksamma till om bibliotekets facklitteratur är tillförlitlig (se avsnitt 5.3). Under 50 % av respondenterna var helt av samma åsikt att samlingarna är tillförlitliga och att bibliotekspersonalen är tillräckligt sakkunnig för att välja ut det material som ska finnas i facklitteratursamlingen, som inte heller ansågs vara mångsidig. Trots detta var många delvis av samma åsikt eller osäkra på svaret, medan väldigt få sade sig vara helt av

annan åsikt. Detta ger ändå generellt en positiv bild av respondenternas förtroende för bibliotekets samlingar och personalens kunnande.

Siffrorna kunde vara högre för att biblioteket ska vara trovärdigt. Speciellt när det i Kvalitetsrekommendation för de allmänna biblioteken (Undervisnings- och kulturministeriet, 2011) påpekas att kvalificerad personal är ett viktigt kvalitetsmått. Med detta menas att personalen torde vara kunnig om att bygga ett trovärdigt och högklassigt bestånd för biblioteket.

På frågan om förslag till samarbete mellan bibliotek och samhälle, gällande att gemensamt bygga samlingen, fick detta inte ett så stort förtroende. Alla grupper hade färre än 30 % som var helt av samma åsikt då det gäller att samarbete med andra samhällsaktörer skulle höja kvaliteten på samlingarna. Detta kan bero på att det inte finns sådan verksamhet som man kunde referera till. Det är svårt för kunderna att tänka sig hur en ny verksamhetsform skulle fungera i praktiken. Samarbete mellan utomstående organisationer och bibliotek, när det gäller biblioteksbeståndet, finns inte för närvarande och är därför en främmande tanke för biblioteksanvändare.

Det intressanta är att man starkt förknippar biblioteket med dess bestånd och att kvaliteten på samlingarna ansågs kunna vara bättre. Trots det trodde man inte på samarbete och dess relevans. Fastän förslaget inte fick så höga värden, ansågs det ändå att samarbete kunde höja kvaliteten på samlingarna och resultera i flera användare

Över en tredjedel var av den åsikten att det var ändamålsenligt med samarbete. De ansåg att om biblioteket och olika aktörer i samhället skulle samarbeta, skulle detta vara till nytta för båda organisationernas kunder och de skulle enklare få information om olika utbud och tjänster.

När det gällde frågan om man är nöjd med att biblioteket har blivit ett behovscentrum var de yngre respondenterna i regel oftare helt av samma åsikt än de som är över 51 år. Dessa siffror visar att många anser att biblioteken är bra idag. Det strider å andra sidan mot respondenternas åsikt om att biblioteket är traditionellt i den meningen att det väsentliga ansågs vara biblioteksbeståndet.

6 Diskussion

I tidigare forskning (Wadenheim, 2012 Gonta, 2006, Klintholm & Lidström, 2007) har det kommit fram att en av de väsentligaste sakerna i organisationerna och deras tjänster är frågan om kundernas kunskap om deras existens. Dessutom ska de olika tjänsterna planeras väl (Söderlind, 2014) och ges de resurser som behövs för att genomföra de nya idéerna.

Målet i denna avhandling är att förklara vikten av samarbete mellan organisationer med särskild fokus på biblioteket, så att man kunde förena intressena mellan organisationerna och dela på kostnaderna. På detta vis kunde biblioteket och andra organisationer förstärka och förena sina kunskapsområden som även kunde leda till att skapa en ny och konstruktiv organisationsmodell för den framtida biblioteksvärlden. Förenade insatser skulle förändra mycket, t.ex. kunde man enklare beakta andra branschens erfarenheter om man tillsammans planerar och utvecklar sin verksamhet.

6.1 Forskningsfrågor med svar

Denna avhandling har utrett frågan om hur biblioteken kunde samarbeta med utomstående samarbetspartner för att utveckla facklitteratursamlingarna mera effektivt?

I avhandlingen ville jag få fram hur medborgarna, organisationer samt olika instanser ser på idén med ett nytt sätt i valen i biblioteksmaterial. Det nya sättet innebär att t.ex. bibliotek och apotek kunde i samförstånd planera anskaffning och avskrivning när det gäller samlingen om medicin.

Respondenterna som deltog i denna studie, trodde på att kvaliteten skulle höjas med samarbete med yttre instanser och organisationer. Det ansågs även att samarbete skulle vara bra, fastän det direkta förslaget om samarbete kring biblioteksbeståndet inte fick lika mycket positiv respons. Jag skulle ändå hänvisa till Virtanen (2018) som understryker att ingen klarar sig ensam idag. Detta tycker jag att man ser även i denna undersökning, där det kommer fram att respondenterna ansåg att biblioteksbeståndet kunde uppnå en bättre kvalitet ifall man skapade ett närmare samarbete mellan bibliotek och centrala aktörer i samhället.

Här anser jag att man kan se ett behov av samarbetsparter som skulle ha de väsentliga kunskaperna då vi reflekterar över det att det var över hälften av respondenterna som inte var helt av samma åsikt om att facklitteraturen är tillförlitlig eller att samlingen är tillräckligt mångsidigt. Dessutom ansåg de att personalen kunde vara sakkunnigare för att välja ut det material som ska finnas i facklitteratursamlingen. Svaren var över lag på den positivare sidan, men trots det visar resultaten att arbetet med utvecklandet av bibliotekens samlingar kunde göras bättre.

Jag tror att orsaken till att respondenterna inte är bekväma med tanken om att göra sådana här samarbetsförändringar är helt enkelt rädslan över att tappa kontrollen över sitt eget arbete. Med andra ord borde man stiga ut ur sin bekvämlighetszon och lära sig att lita på andra och deras kunskaper. Detta antydde även Sumkin och Tuomi (2012), när de sade att man bör se förändring som en möjlighet och lära sig om det som finns utanför den egna organisationens bekvämlighetszon. Sumkin och Tuomi (2012) menar också att alla beslutsfattare har en stor roll. För att förändring ska ske, måste ledarna förstå det väsentliga i förändringarna.

Denna studie har även utrett frågan om hur medborgarna, organisationerna och olika instanser ser på ett förändrat sätt att utveckla bibliotekets samlingar, dvs. där biblioteket samarbetar med andra aktörer i samhället. Enkäten visade att de flesta var av den åsikten att kvaliteten skulle höjas trots att de ansåg att beståndet redan är tillförlitligt. Många ansåg att ändring inte är nödvändig. Jag tror att en orsak varför respondenterna inte ansåg att ändringen var nödvändig var att de inte vet hur biblioteksbeståndsarbete går till. Det är inte många som tänker att hela samlingen är vald av endast få personer.

Det kan det vara en risk med att ha endast ett fåtal som arbetar med anskaffning och bortval. De som arbetar med samlingarna kan ha djup kännedom om något, men sällan över alla de delar som beståndsarbetet kräver, vilket leder till att samlingarna kan bli ensidiga, fattiga och sällan förnyade. Tänk bara om personen som har det som uppgift inte är neutral i sina värderingar. Det kan synas i politiska, religiösa, sexuella eller extrema materialval. Det är helt mänskligt att alla som är involverade i bibliotekets beståndsarbete, väljer enligt de kriterier de anser är de väsentliga. Fastän det finns

beståndspolitik (vilket inte alla bibliotek har) är det alltid beroende av inköparen hur reglerna tolkas.

En annan orsak kan vara att en förändring som kräver samarbete med de andra i samhället, det som Watkins (1990) sade. Många är rädda att tappa sina positioner och bestämmanderätt i sitt arbete. Detta med samarbete i samhället mellan olika organisationer, föreningar och individuella personer kunde inverka på tankesättet så att det i framtiden blir mera demokratiskt.

Det är ganska förståeligt att man inte kan föreställa sig ett samarbete mellan bibliotek och det övriga samhället. Vi ska komma ihåg Henry Fords ord och påhittande av bilen. Han skulle inte ha uppfunnit bilen om han endast hade frågat vad folk ville ha, eftersom man helt enkelt inte kunde föreställa sig en sådan innovation som bilen innebar. Hela tanken vaknade för mej från mitt kandidatarbete (Lenck 2012), där det starkt kom fram att ett väsentligt problem är, att bibliotekskunderna inte vet vad dagens bibliotek erbjuder. Tänk er om en firma skulle gå ut med den tanken i allmänheten. Den affären skulle vara i konkurs ganska snart. Man kan fråga, var är felet? Man kan enkelt säga att tiderna har förändrats, men samhället har inte fått information om bibliotekets modernisering.

Som erfaren bibliotekarie blev jag intresserad av att se om man kunde lösa problemet med att kunderna inte vet om vad biblioteket erbjuder. Svaret som jag kom till var att utveckla ett nytt sorts samspel med aktörer som inte finns i dagens biblioteksverksamhet. En annan väg för att lösa problemet är att fundera över vad biblioteksutbildningen kan ge. Grundvall (2019) tog upp förändringsförslag till biblioteksutbildningen. Det må vara till en del rätt, men vi ska komma ihåg att biblioteksutbildningen ger enbart grunden till biblioteksarbetet.

Om man ser det från bibliotekets sida så kan man konstatera att omvärlden är viktig för biblioteket. Samhället med alla förändringar inverkar på biblioteket på många sätt. Utgående från dessa förändringar brukar biblioteket förändras enligt behov.

För att biblioteksvärlden skall överleva, bör den vara med och göra de förändringar tillsammans med omvärlden och inte efter omvärlden. Om vi tittar på de krav som ges

ut i *Kvalitetsrekommendation för de allmänna biblioteken* står det att medborgarna har rätt att förvänta sig att servicen håller så hög standard som den godkända kostnadsnivån tillåter. Dessutom ska den som tillhandahåller offentlig service kontinuerligt förbättra sin verksamhet och vi kan ganska snabbt konstatera att biblioteken behöver hjälp av andra aktörer i samhället. Vi ska komma ihåg att biblioteken alltid måste kunna visa att de knappa resurserna används rätt och med gott resultat. (Undervisnings- och kulturministeriet, 2011)

Som vi ser, så för att nå det bästa resultatet, behöver vi varandra. De andra organisationerna och instanserna skulle få bättre synlighet på samma gång som de kunde vara med och bygga samhällets grundtjänster. På detta sätt kan de inverka på tjänsternas kvalitet och innehåll på biblioteket. Tänk bara om bibliotekarierna och utomstående instanser skulle tillsammans börja bygga materialbestånden i framtida bibliotek. Så som det har kommit fram i denna avhandling, skulle det kunna höja på kvaliteten.

En viktig sak att komma ihåg är vad Rönnqvist (2014) lyfte fram. Det man väljer till samlingarna påverkas av faktorer som är väsentliga för just det biblioteket. Hör biblioteket till större sammanslutningar behöver inte alla bibliotek ha allting. Viktigt är det i alla fall att beståndet är ändamålsenligt. När man tänker på facklitteraturen, så vill man ha korrekt information vilket betyder att andra samhällsaktörer skulle vara viktiga samarbetsparter då man bygger en trovärdig samling.

Med samarbete kan man möjligtvis lösa också andra problem. När man pratar om beståndet ska man inte glömma att en lika viktig del som inköpen är avskrivningarna. Det är inte många som vet eller tänker efter att siffrorna för båda delarna är ganska höga på årsnivå. I tabellen nedan redovisas titel siffrorna för fyra kommuners inköp och avskrivningsantal från år 2018 (se tabell 28).

Tabell: 28 Statistik över inköp och avskrivningar 2018

	Esbo	Tammerfors	Vanda	Åbo
Inköp	80859	64265	49547	59286
Avskrivningar	88254	103336	48228	81231

(Biblioteken.fi, 2020)

Om man tittar på dessa siffror, kan man enkelt se att det är stora mängder som avskrivs per år. Vad ska vi göra med de stora mängderna som avskrivs? Idag säljs en liten del, men största delen kastas bort. I framtiden kunde någon samarbetspartner hitta på något nytt att göra av materialet.

Till slut måste jag påminna om att ifall det ska ske en förändring bör ledarna vara färdiga att fatta beslut om vem som ska samarbeta. Sumkin och Tuomi (2012) lyfte fram vikten med strategibaserad kompetenshantering. För att allting ska lyckas lönar det sig för det första att göra en ordentlig strategiplanering, så att alla parter får det som de ska få ut av samarbetet. För det andra, de resurser som helheten behöver för att fungera måste ledarna för organisationerna vara redo att satsa. För det tredje, målen för samarbetet måste formuleras så att det inte finns oklarheter. Här behövs med andra ord bra organisationsledarskap.

Jag är helt säker på att i framtiden kommer omvärldens intresse för biblioteksbranschen att vakna i större grad. Samarbete och partnerskap kommer att ge större synlighet både till biblioteken och aktörerna i samhället. Detta sker t.ex. med gemensam marknadsföring.

6.2. Rekommendationer

För att lösa problemet med dagens bibliotekssamlingar föreslår jag att biblioteksväsendet kan ta in aktörer från samhället som har ämneskunskap i samlingarnas evaluering. Denna studie visar att man uppfattar att bibliotekssamlingarnas kvalitet skulle höjas genom ökat samarbete med utomstående, vilket understryker behovet av förändring. Sådana instanser kan vara t.ex. apotek, resebyråer, advokatbyråer, museer m.fl. Detta betyder alltså att partnerskap kommer att vara ett villkor för framtida bibliotek.

Själv tycker jag att grundutbildningen till bibliotekarie kunde utökas med kurser där man lär ut hur man söker efter samarbetspartner till biblioteket. Men man kunde även för andra utbildningsområden, t.ex. ekonomer, planera in gemensamma kurser med biblioteksutbildningen. På detta vis skulle utbildningen, biblioteket och interaktionen

med den övriga samhället bli starkare. De andra sektorerna skulle vinna på att komma till biblioteket om biblioteket skulle bli en öppen plattform för ett gemensamt samhälle med olika arrangörer.

6.3 Pålitlighet

En viss reliabilitet kan konstateras i undersökningen genom att teoridelen och det som respondenterna svarade tangerar varandra. Både teoridelen och undersökningsdelen kommer fram till att samarbete mellan olika organisationer är bra. Respondenterna var från olika branscher och representerade olika åldrar.

Studien har vissa begränsningar. Den ursprungliga planen var att respondenterna skulle ha varit andra än de som direkt är i biblioteksbranschen, på grund av att de kunde ses som jäviga. Planen var att respondenterna enbart skulle ha varit från sammanslutningar, vilkas medlemmar är från olika branscher t.ex. Frimurarna och Marthaföreningen. Planen kunde inte genomföras på grund av GDPR (General Data Protection Regulation) lagen och föreningarna svarade att deras medlemssystem inte fick användas till något annat än medlemsvård. En ny insamlingsplan gjordes och förfrågan skickades ut via samma kontaktpersoner, men i deras personliga nätverk via social medier, t.ex. Facebook och Instagram. Via en kontaktperson gick förfrågan även till Åbo stadsbibliotek, huvudbibliotekets personal. Detta betyder att man inte kunde ha kontroll över vem som svarade på enkäten.

7 Framtida forskning

För att främja biblioteksverksamheten i Finland anser jag att det är viktigt att studera ämnen som handlar om att ompröva de verksamhetsformer som biblioteken har idag.

Intressant information kunde vara att veta på vilka sätt biblioteken är organiserade som organisationer. Finns det likheter i organisationsstrukturen eller är de olika varandra? Kunde biblioteken slås ihop för att få ett landstäckande biblioteksnätverk med gemensamma linjedragningar, beståndspolitik och en fördelning av ansvarsområden?

Ett annat område som denna avhandling redan tidigare lyft fram, är de olika samarbetsformerna som biblioteken och samhällets andra aktörer kunde bygga upp. Kunde man t.ex. kunna göra en samprodukt av avskrivningsmaterialen (något annat än sälja i andra hand eller slänga bort)?

En viktig sak skulle vara att få rekommendationer om personalresurserna för hur många det behövs för anskaffning i biblioteken. Biblioteken är förstås olika stora, men om man skulle studera hur beståndsarbetet utförs, tror jag att man kunde komma fram till värdefull information.

8 Referenser

Biblioteken.fi (2020). *Statistik för allmänna biblioteken i Finland*. Hämtad 19.4.2020 från <https://tilastot.kirjastot.fi/index.php?lang=sv>

Bibliotekslag (1998). *Uppdaterad lagstiftning, Föråldrade författningar, Bibliotekslag*, 4.12.1998/904. Hämtad 28.4.2020 från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/kumotut/1998/19980904> (Läst 4.4.20)

Boberg, S. & Ragnerstam, K. (2008). *Att blogga biblioteket. En kvalitativ studie om marknadsföring av folkbibliotek via bloggar*. (Magisteruppsats). Lund: Lunds universitet. Hämtad 4.4.2020 från <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1317727&fileId=1317728>

Crawford, J. (2006). *The culture of evaluation in library and information services*. Oxford: Chandos.

Daresay (2020). *Service Design*, 2020. Hämtad 27.4.2020 från <https://daresay.co/sv/service-design/>

Eriksson-Backa, K. & Widén, G. (2013). Från biblioteksvetenskap och informatik till informationsvetenskap – en översikt över ämnets 30 år vid Åbo Akademi. *Informaatitutkimus*, 32(1), 1-5. Hämtad 28.4.2020 från <https://journal.fi/inf/article/view/40826/10162>

Gonta, E. (2006). *Boka en bibliotekarie, en studie i förmedlad informationssökning*. (Magisteruppsats). Borås: Högskolan i Borås. Hämtad 4.4.2020 från <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1733/1/06-131.pdf>

Greelane.com (2019). *När och hur man använder Snöboll Provtagning i sociologisk forskning*. Hämtad 27.4.2020 från <https://www.greelane.com/sv/science-tech-math/samh%C3%A4llsvetenskap/snowball-sampling-3026730/>

Grundvall, M. (2019). *Det breda uppdraget Utbildning, rekrytering och arbete för allmänna bibliotek på svenska i Finland*. Helsingfors: Svenska kulturfonden. Hämtad 4.4.2020 från <https://www.kulturfonden.fi/wp-content/uploads/2020/01/bibliotek-web-slutlig.pdf>

Hallituksen esitykset (1995). *Hallituksen esitykset Eduskunnalle laiksi kirjastolain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta*, HE 80/1995. Hämtad 18.4.2020 från <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1995/19950080>

Heikkilä, T. (2014). *Kvantitatiivinen tutkimus*. Hämtad 4.4.2020 från <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>

Helinsky, Z. (2006) *En nödvändig liten bok om marknadsföring av bibliotek*. Lund: BTI Förlag.

Helle (2020). *Helle-biblioteken*, 2020. Hämtad 18.4.2020 från <https://helle.finna.fi/OrganisationInfo/Home?lng=sv>

Helmet.fi (2020) *Digistöd*. Hämtad 26.2.2020 från https://www.helmet.fi/sv-FI/Bibliotek_och_tjanster/Digistod

Helmet.fi (2016) *Nytt inom musiken*. Hämtad 26.2.2020 från [https://www.helmet.fi/sv-FI/Musik/Nytt_inom_musiken/Valj_noter_till_Helsingfors_stadsbibliot\(105798\)](https://www.helmet.fi/sv-FI/Musik/Nytt_inom_musiken/Valj_noter_till_Helsingfors_stadsbibliot(105798))

Henriksson, B. & Normann, A. (2004) *Marknadsföring via bibliotekets webbplats*. (Magisteruppsats). Lund: Lund Universitet. Hämtad 18.4.2020 från <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1328730&fileId=1328731>

Holm, R. (2017). *Medieutveckling och beståndsförnyelse en praktisk handledning för folkbibliotek Götabiblioteken som exempel*. Östergötland: Regionbibliotek. Hämtad 11.4.2020 från https://regionbibliotekostergotland.se/wp-content/uploads/Dokument_word_pdf/Rolf/medieutveckling-och-bestandsfornyelse.pdf

Jyväskylän yliopiston Koppa (2020). *Menetelmäpolku*. Hämtad 3.3.2020 från <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/menetelmapolku?searchterm=menetelm%C3%A4po>

KAB – Allmänna bibliotekens klassifikationssystem (2020). *59.13 Medicinsk microbiologi. Immunologi*. Hämtad 4.4.2020 från <http://finto.fi/ykl/sv/page/59.13>

Klintholm, M. & Lidström, H. (2007) *Referensarbete 2.0, Tjänsten Boka en bibliotekarie på svenska folkbibliotek*. (Magisteruppsats). Borås: Högskolan i Borås. Hämtad 4.4.2020 från <http://bada.hb.se/bitstream/2320/2144/1/07-34.pdf>

Lag (2016). *Lag om allmänna bibliotek*, 29.12.2016/1492. Hämtad 4.4.2020 från <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2016/20161492>

Lenck, H. (2012) *"Boka en bibliotekarie" en studie om tjänstens existens i Svenskfinland*. (Kandidatuppsats). Åbo: Åbo Akademi.

Linnanketo, H. (2015). *Palvelumuotoilua suomalaisissa kirjastoissa – katsaus kolmeen tapaukseen*. (Opinnäytetyö). Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Hämtad 27.1.2020 från <https://core.ac.uk/download/pdf/38125414.pdf>

Lovelock, C. & Wirtz, J. (2000). *Service Marketing: People, Technology, Strategy*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.

Mäkinen, I. (2009). Kirjastot ennen kansallisuusaatetta: Yleisten kirjastojen esihistoria 1800-luvun alkuun. I. Mäkinen (toim.). *Suomen yleisten kirjastojen historia* (s. 13-72). Helsinki: Otava.

Näätäsaari, I. (2012). *Kaupungin valot*. Turku: Enostone.

Palmgren, C. (2014). Vårt bibliotek fyller 90 år. *Kaunis Grani*, Historia. Hämtad 27.4.2020 från <https://www.kaunisgrani.fi/2014/08/vart-bibliotek-fyller-90-ar/>

Pentikäinen, M. (2014). *Luottamus*. Keuruu: Otava.

Porsse-bibliotek (2013). *Porsse-bibliotekens beståndspolitik*. Hämtad 4.4.2020 från https://www.sipoo.fi/easydata/customers/sipoo/files/2011_kirjasto/porsse-bibliotekens_bestandspolitik_2013.pdf

Region Östergötland (2017). Förändringsledning. Hämtad 27.4.2020 från https://vardgivarwebb.regionostergotland.se/pages/372125/Handbok_f%C3%B6r%C3%A4ndringsledning_A5.pdf

Rowley, J. (2001). *Information marketing*. Aldershot, Hampshire: Ashgate.

Rönnqvist, K. (2014). *Tavoitteena asiakaslähtöinen kirjastokokoelma – Nummen kirjaston kokoelman tarkastelu tilastotietojen, teemahaastattelun ja asiakaskyselyn avulla*. (Kandidatuppsats). Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Hämtad 11.4.2020 från https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/77646/Ronnqvist_Kirsi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Selkälä, T. (2004). *De allmänna bibliotekens uppgifter, är det bibliotekens uppgift att lära ut Internet åt seniorer?* (Magisteruppsats). Åbo: Åbo Akademi.

Shen, L. (2012). Improving the Effectiveness of Librarian-Faculty Collaboration on Library Collection Development. *Collaborative Librarianship*, 4(1). Hämtad 17.4.2020 från <https://pdfs.semanticscholar.org/5e41/d61a50bd3d211fac78f6cab113c0d098cdca.pdf>

Sumkin, T. & Tuomi, L. (2012). *Osaamisen ja työn johtaminen*. Helsinki: Sanoma.

Svenska folkskolans vänner (2020), *SFV stärker utbildningen, kulturen och fria bildningen genom resurser till nya projekt*. Hämtad 12.5.2020 från <https://www.sfv.fi/sv/hem/article-142861-73373-sfv-starker-utbildningen-kulturen-och-fria-bildningen-genom-resurser-till-nya-projekt>

Svenska.se (2020). *Svenska akademins ordböcker*. Hämtad 17.4.2020 från <https://svenska.se/>

Söderlind, Å. & Elf, G. (2014). *Vi arbetar i medborgarnas tjänst” – En kartläggning av mediestrategiskt arbete på bibliotek utifrån normerande dokument*. Svensk biblioteks förening. Hämtad 11.4.2020 från <https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2016/12/vi-arbetar-i-medborgarnas-tjanst-webb.pdf>

Söderlund, S. & Lenck, H. (1988). *Pr- verksamhet inom Bibliotek*. Vasa: Vasa Handelsläroverk.

Trost, J. (2007). *Kvalitativa intervjuer* (3. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Trost, J. (2012). *Enkät-boken*, (4. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Undervisnings- och kulturministeriet (2020). *Bibliotekens finansiering*. Hämtad 4.2.2020 från <https://minedu.fi/sv/biblioteksfinansiering>

Undervisnings- och kulturministeriet (2011). *Kvalitetsrekommendation för de allmänna biblioteken*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer, 2011:7. Hämtad 4.4.2020 från <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75453/OKM7.pdf>

Undervisnings- och kulturministeriet (2020). *Yleisten kirjastojen laatusuositus*, 2010-20. Hämtad 4.4.2020 från <https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/OKM20.pdf>

Wadenheim, A. (2012). *Marknadsföring av folkbibliotek i teori och praktik, En studie av marknadsföringsarbetet på två folkbibliotek*. (Kandidatuppsats). Borås: Högskolan i Borås. Hämtad 4.4.2020 från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1308521/FULLTEXT01.pdf>

Valanko, E. (2009). *Sponsorointi*. Helsinki: Tallentum.

Vartola, A. (2019). *Julkiset kirjastot ja kirjastoarkkitehtuuri 1900- luvun jälkipuolella*. Hämtad 4.2.2020 från https://www.museovirasto.fi/uploads/Kulttuuriymparisto/Kulttuurirakennukset/Julkiset_kirjastot_ja_kirjastoarkkitehtuuri.pdf

Watkins, W. (1990). *Yhteenliittymisen voima*. Helsinki: Painokaari.

Veikkaus Oy (2019). *E-maildiskussion med kundservice 26.7.2019*.

Vestman, G. (2019). Nya krav på handledning. *Bibban*, 2019:1, s. 21-22. Hämtad 27.4.2020 från https://fsbf.fi/Site/Data/2913/Files/Bibban_2019-1_web.pdf

Virtanen, P. (2018). *Palvelujen yhteiskunta*. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Widgren, S. (2019). *Muutos on kuin eukonkantoa ja suojuoksua yhtä aikaa*. Bonfire, 4.2.2019. Hämtad 4.4.2020 från <https://www.bonfire.fi/muutos-on-kuin-eukonkantoa-ja-suojuoksua-yhta-aikaa/>

Åbo Akademi (2020). *Studiehandbok*. Hämtad 4.4.2020 från <https://studiehandboken.abo.fi/sv/course/IV00BE24/6317>

Åstrand, L. & Ahlqvist, E. (2012). *Heart to Change? En empirisk studie av förändringsledning vid fem svenska bibliotek*. Stockholm: Karolinska Institutet. Hämtad 5.5.20 från https://kib.ki.se/sites/default/files/bildarkiv/Dokument/heart_to_change_projektrapport_20121112.pdf

9 Bilagor

Bilaga 1 Enkät

Bibliotekssamarbete

Med denna enkät är det meningen att få svar till mitt magisterarbete, vars syfte är att undersöka huruvida biblioteket, den offentliga sektorn och privata sektorn kunde samarbeta med uppbyggande och skötsel av boksamlingar. Det handlar även om bibliotekets och samhällets gemensamma marknadsföring.

Kan man öka boksamlingens kvalitet genom ett nytt sätt att anskaffa och evaluera materialet?

Kan både biblioteket och de andra aktörerna i samhället ha nytta av ett sådant samarbete i marknadsföringssyfte?

Har biblioteket och andra aktörer i samhället nytta av varandras kunskaper? Frågorna i enkäten handlar om detta.

Alla svar behandlas konfidentiellt. Svaren samlas in anonymt och används inte till annat än det planerade syftet.

Bakgrundsfakta

1. Kön

- ☐ Man
- ☐ Kvinna
- ☐ Annat
- ☐ Vill inte svara

2. Modersmål

- ☐ Svenska
- ☐ Finska
- ☐ Annat

3. Ålder

- ☐ 0-20
- ☐ 21-30
- ☐ 31-40

- ☐ 41-50
☐ 50-60
☐ 61-70
☐ 70+

4. Vilken sektor arbetar du?

- ☐ Kommunal
☐ Statlig
☐ Privat
☐ Studerande
☐ Arbetssökande
☐ Pensionär

5. Utbildning

- ☐ Grundskola
☐ Gymnasium
☐ Yrkesskola
☐ Lägre högskole-examen
☐ Högre högskole-examen

Besvara följande frågor enligt skalan 1 - 5 hur de passar in enligt din uppfattning då 1 betyder att du är helt av en annan åsikt och 5 att du är helt av samma åsikt

6. Vad betyder bibliotek för dig?

	1	2	3	4	5
Ett ställe för att låna material t.ex. böcker	☐	☐	☐	☐	☐
Ett ställe där du kan umgås	☐	☐	☐	☐	☐
Ett ställe där du inhämtar kunskap	☐	☐	☐	☐	☐
Ett ställe där du kan studera	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5
Ett ställe där du på plats kan använda dig av bibliotekets utbud av material och tjänster, t.ex. läsa dagstidningar.	☐	☐	☐	☐	☐
Ett ställe att delta i olika evenemang, t.ex. författarkvällar, seminarier	☐	☐	☐	☐	☐
Ett ställe var du kan fråga om råd av olika slag	☐	☐	☐	☐	☐

7. När du tänker på bibliotekets boksamlingar gäller följande påståenden:

	1	2	3	4	5
Facklitteraturen är tillförlitlig	☐	☐	☐	☐	☐
Bibliotekspersonalen är tillräckligt sakkunnig för att välja ut det material som ska finnas i facklitteratursamlingen.	☐	☐	☐	☐	☐
Boksamlingen är tillräckligt mångsidig	☐	☐	☐	☐	☐

8. Vet du hur biblioteken anskaffar sin bibliotekssamling? (Köper in material, varifrån, på vilka grunder materialen väljs mm.)

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Kanske

9. Om biblioteken skulle samarbeta med andra samhällsaktörer skulle

	1	2	3	4	 5
det höja kvaliteten på samlingarna	☐	☐	☐	☐	☐
kvaliteten hållas på samma nivå som nu	☐	☐	☐	☐	☐
kvaliteten försämras	☐	☐	☐	☐	☐

10. I biblioteket finns klassen " 59.43 Behandling med läkemedel. Farmakologi" Om du skulle behöva kunskap och litteratur från denna klass och skulle se en anmärkning vid hyllan att samlingen är granskad av en sakkunnig från ett apotek *

	1	2	3	4	5
Skulle du anse att samlingen skulle vara mera pålitlig än motsvarande samling i ett annat bibliotek	☐	☐	☐	☐	☐
Du skulle ta kontakt med det apotek som granskat samlingen för att få mera hjälp ifall du inte hittar det svar du söker bland samlingens böcker	☐	☐	☐	☐	☐

11. Om det skulle finnas en anteckning i bibliotekets hylla att en sakkunnig samhällsaktör har varit med och utformat samlingen eller om du skulle få en rekommendation på t.ex. apoteket att vända dig till biblioteket för mera information, skulle du: *

	1	2	3	4	5
Vara glad över tilläggsinformationen	☐	☐	☐	☐	☐
Detta skulle kännas olustigt. Jag vill själv välja varifrån jag skaffar min information	☐	☐	☐	☐	☐
Inte bry dig alls om saken	☐	☐	☐	☐	☐

12. Om biblioteket och olika aktörer i samhället skulle samarbeta, skulle detta vara till någon nytta

	1	2	3	4	5
Båda organisationernas kunder skulle enklare få information om olika utbud och tjänster	☐	☐	☐	☐	☐
Kunderna vet redan nu vad de vill ha och varifrån de ska hämta det	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunalt/statligt ska hållas skilt från det privata näringslivet	☐	☐	☐	☐	☐

13. Tror du att det är möjligt för den kommunala/statliga sektor och den privata sektorn att samarbeta på ett sådant sätt att den enda vinsten skulle vara bättre kvalitet på information och tjänster genom t.ex. gemensam marknadsföring och spridning av information?

	1	2	3	4	5
Genom samarbetet har båda aktörerna	☐	☐	☐	☐	☐
möjlighet att nå ut till flera användare/kunder vilket kan leda till ekonomisk vinning	1	2	3	4	5
Samarbetet mellan aktörerna leder till ökad kunskap, vilket leder till ökad användning av bibliotekstjänsterna och företagets tjänster	☐	☐	☐	☐	☐
Genom ett dylikt samarbete hjälper man mera den andra än sin egen verksamhet	☐	☐	☐	☐	☐

14. Vad anser du om att bibliotekets uppgift i dag har blivit att vara ett behovscentrum, där man kan få hjälp med allt möjligt som samhällets kräver i dag och inte bara ett ställe där man kan låna Böcker?

	1	2	3	4	5
Ja, det är bra	☐	☐	☐	☐	☐
Nej, ett traditionellt bibliotek är vad samhället behöver	☐	☐	☐	☐	☐
Vet ej	☐	☐	☐	☐	☐

15. Vad anser du att är bibliotekets uppgifter i dag?

16. Om du inte använder biblioteket, vad skulle få dig att använda tjänsten i framtiden?

	Ja	Nej
Inget	☐	☐
Större, varierande och bättre kvalitet på bibliotekssamling	☐	☐
Nya tjänster på biblioteket t.ex. handarbetskurs, nya e-tjänster	☐	☐
	Ja	Nej
Annat	☐	☐
<input type="text"/>		

Bilaga 2 Veikkaus / email

Hei

Olen tekemässä gradua ja minulla olisi teille kysymys.

Joskus aikoinaan kirjastot eivät ole saaneet avustuksia veikkaukselta. Miten on tänä päivänä?

Ystävällisin terveisin / Med vänliga hälsningar,

Henrik Lenck

Hei Henrik!

Kiitos yhteydenotostasi.

Veikkauksen avustuksia käytetään kotimaisten elokuvien tuotantoon, esittämiseen ja levittämiseen sekä kulttuuriviennin tarpeisiin. Kotimaiselle kirjallisuudelle, teattereille, valokuva- tanssi- ja säveltaiteelle. Mediakasvatukseen, lastenkulttuurin saatavuuden parantamiseen. Rakennustaiteelle, museo- ja perinnejärjestöille, kulttuuri- ja festivaalitapahtumille, kirjastojen hankkeisiin.

Mikäli haluat vielä tarkempaa tietoa, suosittelen sinua olemaan yhteydessä suoraan STEA:an joka vastaa avustuksista. Ohessa linkki heidän sivuilleen:

<https://www.stea.fi/stea/yhteystiedot>

Lisätietoa avustus kohteista löydät myös täältä:

<https://www.veikkaus.fi/fi/yritys?#!/avustukset/avustuskohteet>

Mikäli sinulla herää vielä jotain kysyttävää, otathan uudelleen yhteyttä.

Mukavaa kesän jatkoa.

Ystävällisin terveisin

Juuso

Asiakaspalvelu

Veikkaus

chat: www.veikkaus.fi/asiakaspalvelu

puh. 0200 55000 (pvm/mpm)

asiakaspalvelu@veikkaus.fi

www.veikkaus.fi